

SZÉCHENYI 2020

MINISZTERELNÖKSÉG

DARÁNYI IGNÁC TERV

Tiszazugi LEADER Egyesület

LEADER HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA

2014-2020

2015. december

TERVEZET

Európai Unió
Európai Strukturális
és Beruházási Alapok

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007-2013

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

Tartalom

Vezetői összefoglaló	3
1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása az EU2020 és a Vidékfejlesztési Program céljaihoz	5
2. A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata	8
3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása	13
4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése	15
4.1 Helyzetfeltárás.....	15
4.2 A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések	28
4.3 A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások	31
4.4 SWOT.....	36
4.5 Fejlesztési szükségletek azonosítása	38
5. Horizontális célok	41
5.1 Esélyegyenlőség	41
5.2 Környezeti fenntarthatóság.....	42
6. A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása	42
7. A stratégia beavatkozási logikája	43
7.1 A stratégia jövőképe	43
7.2 A stratégia célhierarchiája	44
8. Cselekvési terv	48
8.1 Az intézkedések leírása	48
8.2 Együttműködések	60
8.3 A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei.....	61
8.4. Kommunikációs terv	66
8.5. Monitoring és értékelési terv	67
9. Indikatív pénzügyi terv	68
Kiegészítő információk	69
Mellékletek	69

Vezetői összefoglaló

A Tiszazugi LEADER Nonprofit Kft. pályázatot nyújtott be a LEADER vidékfejlesztési program támogatásra. Az első körben sikeresen regisztrált akciócsoport létrehozta a Tiszazugi – Leader Nonprofit Kft-t, amit a FVM 2008.Szeptember 26.-án a Magyar vidék napján helyi Leader akciócsoportként ismert el. A Tiszazugi LEADER Egyesület a Tiszazugi LEADER Nonprofit Kft. „jogutódjaként” alakult meg, a működésre vonatkozó jogszabályi változást követően. A Szolnoki Törvényszék végzése alapján a társadalmi szervezetként nyilvántartásba vette 2012. 01. 10.-vel.

Fentiekben látható, hogy a Tiszazugi LEADER Helyi Akciócsoport két jogi formában végezte tevékenységét a 2007-2013-as időszakban, mely időszakban feltárt problémák, megvalósított fejlesztésekből eredő tapasztalatok mind-mind hozzájárultak egy új, a térségben régóta fennálló, de ugyanakkor továbbra is orvosolandó, illetve újonnan jelentkező problémák megoldását elősegítő komplex stratégia, a **LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia** megalkotásához.

Tekintettel arra, hogy a világon, szűkebb értelmezésben, az Európai Unióban olyan gazdasági, társadalmi, szociális, változások és negatív folyamatok mentek végbe 2007. óta, melyekre a korábban megalkotott helyi stratégiák már nem, vagy csak érintőlegesen, nem pedig célzottan tudtak reagálni, így szükségessé vált egy célzott, viszonylag csekély forrásból, de a csekély forrás tudatos és átgondolt felhasználásával egy olyan stratégia megalkotása, mellyel katalizálni tudunk olyan folyamatokat, mely folyamatok eredményeként a térségben tapasztalható negatív hatások enyhíthetőek. Látható tehát, hogy ugyan a 2008. évben megalkotott, majd 2011. és 2013. években felülvizsgált Helyi Vidékfejlesztési Stratégia már nem tudta ellátni feladatát, szükségessé vált egy új szerkezetű, új megközelítéssel tartalmazó, rugalmas, a változásokra reagálni képes komplex **Helyi Fejlesztési Stratégia** kidolgozása.

A Helyi Fejlesztési Stratégia megalkotása során, a térségből különböző kommunikációs eszközök segítségével gyűjtött információk alapján - a 2007-2013 ciklus tapasztalatait alapul véve - a Helyi Akciócsoport felmérte a térség erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és veszélyeit, illetve a térségben valamennyi szféra (vállalkozói, civil, köz) kérdőíves felmérésével a térséget érintő problémákat, fejlesztési igényeket, melyek alapján összeállításra kerültek a **Helyi Fejlesztési Stratégia intézkedési tervei**. Jelen stratégia minimális tartalmát, a **1303/2013/EU** számú közös stratégiai keret rendelet **33. cikk 1) pontja** határozza meg.

Az intézkedési tervek átfogóan tartalmazzák a problémák leírását, elérendő célokat, illetve a megvalósítás módját, melynek áttanulmányozása után mindenki számára világosság és egyértelművé válik a térségben felmerülő problémákra adott stratégia válaszok.

A Helyi Fejlesztési Stratégia legfontosabb szükségletei és elérendő céljai és egyben intézkedései:

- Vállalkozások fejlesztése (megújuló erőforrások alkalmazása is), versenyképességük növelése, piaci pozíció megerősítése,
- Térség Környezeti adottságaira épülő turizmusfejlesztés,
- Fokozottan veszélyeztetett, hátrányos helyzetű csoportok támogatása képzésekkel,
- Helyi termékek népszerűsítése, együttműködésben értékesítésének elősegítése,
- Településkép, mint tájérték megőrzése, megújuló erőforrások alkalmazásával,
- Civil szervezetek megerősítése, tevékenységük támogatása,
- Az egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörése.

A fenti beavatkozásokkal a stratégia célja, hogy a térségben **új vállalkozások induljanak**, a meglévő **vállalkozások versenyképessége növekedjen**, így kezelhetővé válik a térség munkanélkülisége. A térség környezeti adottságaira épülő **turizmusfejlesztés** eredményeként megőrizzük a táj egyediségét, annak értékeit bemutathatóvá tesszük, mely hozzájárul a térség gazdasági fejlődéséhez, valamint a **munkanélküliség kezeléséhez**. A **fokozottan veszélyeztetett, hátrányos helyzetű csoportok** (pályakezdő fiatalok, megváltozott munkaképességűek, 50 év felettiek, testi, illetve szellemi fogyatékosokkal élők, romák, nehéz szociális helyzetben élők, nők) támogatása kiemelt célja a stratégiának, szakmai végzettséget adó képzések és egészséges életmódra nevelés segítségével segítséget nyújt a stratégia ezen emberek elhelyezkedésében, munkavállalásában. A **helyi termékek népszerűsítése** szintén a térség egyediségét erősíti, a hagyományok megőrzése közös érdekünk, mely együttműködésben sokkal hatékonyabban éri el célját. **Településkép, mint tájérték megőrzése**, a turizmusfejlesztéshez kapcsolódik, hiszen a megnyerő, rendezett településkép turizmusnövelő hatása bizonyított, melynek eredménye a gazdaságfejlesztés, **önkormányzatok leterheltségének csökkentése**. A **civil szervezetek megerősítése** szintén kiemelt cél, hiszen ezen szervezetek tevékenysége igen sokrétű, számtalan területet foglal magába (sport, közbiztonság, szociális terület, stb.), mely területek nélkül a térség nem tud működni. További cél a **megújuló erőforrások** alkalmazásának arányaiban történő növelése. Jelen stratégia kiemelten kezeli a gazdaságfejlesztést, így a rendelkezésre álló 2014-2020 között felhasználható **371.450.000 Ft.** indikatív forráskeretből **240.000.000 Ft.**, azaz a **teljes összeg 64,61%-a gazdaságfejlesztésre irányul.**

A LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia 2014-2020 megalkotása illetve a stratégia végrehajtása a Tiszazugi LEADER Egyesület munkaszervezetének feladata. A Tiszazugi LEADER Egyesület HFS tervezési terület előzetes elismerése iránti kérelmét a Miniszterelnökség **IHF/1186/94/2015** iktatószámom az **5/2014. (II. 6.) IH közlemény alapján 2015. szeptember 25-én jóváhagyta**, így a

tervezés jogszabályi háttére rendezett. A Helyi Fejlesztési Stratégia megalkotásában a HACCS feladata volt a térség szükségleteinek a felmérése, melynek érdekében fórumokat tartott, kérdőívek kerültek kiküldésre a térség szereplői számára, valamint folyamatos személyes ügyfélfogadást biztosított. A térség szükségleteinek felmérése után intézkedések keretében meghatározásra kerültek a fő intézkedési területek. A Helyi Fejlesztési Stratégia végrehajtása során a támogatandó projektek kiválasztása intézkedés-specifikus szempontok alapján történik:

- hozzájárul a térség gazdaságfejlesztéséhez, új szolgáltatások,
- munkahelyet őriz meg, új munkahelyet hoz létre (előtérben a hátrányos helyzetű csoportok),
- képzések útján megszerzett szakképesítések száma,
- természeti értékekre épülő új turisztikai attrakciók,
- megújuló erőforrások alkalmazása,
- hátrányos helyzetű csoportok támogatása.

Összefoglalva elmondható, hogy az a projekt kerül kiválasztásra elsődlegesen, mely a leginkább és legnagyobb mértékben hozzájárul a Helyi Fejlesztési Stratégia 7. fejezetében megfogalmazott céljaihoz.

A Tiszazugi LEADER Egyesület székhelye **Kunszentmárton** településen, könnyen megközelíthető, frekventált épületben a **Köztársaság tér 8.** szám alatt található. Az egyesület irodája 2 helyiségből áll, valamint rendelkezésre áll egy tárgyalóterem is a közgyűlések, elnökségi ülések, fórumok, illetve egyéb megbeszélések céljából. Az iroda a Helyi Fejlesztési Stratégia megvalósítása során jelentkező feladatok elvégzése érdekében valamennyi szükséges eszközzel felszerelt, azok folyamatosan naprakészek (számítógépek, multifunkciós nyomtatók, telefonkészülék, internet, biztonságtechnikai berendezések). A munkaszervezet a kapcsolattartás érdekében folyamatos hétköznapi nyitvatartási időben személyes ügyfélfogadást biztosít. A munkaszervezet 3 főből áll, ebből 2 fő felsőfokú végzettséggel, 1 fő pedig középfokú végzettséggel rendelkezik. A munkaszervezet tagjai a 2007-2013 ciklusban is az egyesület alkalmazásában álltak, így a Helyi Vidékfejlesztési Stratégia megvalósításában már részt vettek, a 2007-2013 ciklusban rendelkezésre álló valamennyi fejlesztési forrás felhasználása pedig referencia a jól elvégzett munkára vonatkozóan.

A három főből 1 fő munkaszervezet vezetői feladatokat lát el, 2 fő pedig ügyintézői feladatokat.

1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása az EU2020 és a Vidékfejlesztési Program céljaihoz

A Helyi Fejlesztési Stratégia elsősorban a helyi igényekre épülő fejlesztési lehetőségeket tartalmazza, ugyanakkor fontos a nagyobb léptékű tervezési programokhoz, megállapodásokhoz történő kapcsolódás, az abban foglalt célok elősegítése is.

A stratégia kidolgozása során alapelveként jelentkezett az **EU2020**, a **Partnerségi Megállapodás**, a **Vidékfejlesztési Program** dokumentumokban foglalt célok és alapelvek megvalósulása és megtartása. A felsorolt dokumentumokban foglalt célok és alapelvekhez való kapcsolódás elősegíti a HFS térségi szintű megvalósulását, ugyanakkor nagyobb léptékű célok megvalósulásához is hozzájárul.

Helyi Fejlesztési Stratégiában megfogalmazott specifikus célok:

1. Vállalkozásfejlesztés, megújuló erőforrások alkalmazása
2. Turizmusfejlesztés
3. Hátrányos helyzetű csoportok támogatása
4. Helyi termékek népszerűsítése
5. Településkép megőrzése, megújuló erőforrások alkalmazása
6. Civil szervezetek tevékenységének támogatása

Helyi Fejlesztési Stratégia intézkedései:

1. Térségi Vállalkozásfejlesztés, induló és működő vállalkozások támogatása, megújuló alkalmazása
2. Környezeti adottságokra épülő turizmusfejlesztés
3. Fokozottan veszélyeztetett hátrányos helyzetű csoportok támogatása
4. Együttműködésben megvalósított helyi termékek előállítás és népszerűsítése
5. Településkép, mint tájértékek megőrzése, megújuló erőforrások alkalmazása
6. Civil szervezetek tevékenységének támogatása
7. Az egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörése

A **KSK rendelet** kimondja, hogy az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedésre vonatkozó uniós stratégiához (EU2020) való kapcsolódás érdekében az Európai Strukturális és Beruházási alapok (ESB alapok) támogatásait korlátozott számú közös tematikus célkitűzésre kell összpontosítani. A KSK rendeletben 11 tematikus célkitűzés került meghatározásra, mely 11 tematikus célkitűzést kell szolgálnia az összes uniós forrásnak, így a Helyi Fejlesztési Stratégia céljainak és intézkedéseinek is a 11 célkitűzés valamelyikének megvalósítását kell céloznia.

Az EU2020-hoz való kapcsolódás: A Helyi fejlesztési Stratégia EU2020 stratégia céljaihoz való kapcsolódását a KSK rendelet 11 tematikus célkitűzéséhez való kapcsolódás jelenti.

Kapcsolódási pontok a KSK rendelet tematikus céljaihoz a Helyi Fejlesztési Stratégia specifikus céljai és intézkedései alapján:

- A kis- és közepes vállalkozások versenyképességének fokozása (1. specifikus cél, 1. intézkedés)
- Az alacsony szén-dioxid kibocsátású gazdaságra történő átállás támogatás (1. specifikus cél, 1. intézkedés)
- Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás elősegítése (1. specifikus cél, 1. intézkedés, 5. specifikus cél, 5. intézkedés)
- Környezetvédelem és az erőforrások hatékonyságának növelése (1. specifikus cél, 1. intézkedés, 5. specifikus cél, 5. intézkedés)
- A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem (3. specifikus cél, 3. intézkedés, 7. intézkedés)
- Beruházás az oktatásba, a készségekbe és az egész életen át tartó tanulásba (3. specifikus cél, 3. intézkedés, 7. intézkedés)

Helyi Fejlesztési Stratégia kapcsolódási pontjai a Partnerségi Megállapodás prioritásaihoz:

- A gazdasági szereplők versenyképességének javítása és nemzetközi szerepvállalásuk fokozása (1. specifikus cél, 1. intézkedés, 2. specifikus cél, 2. intézkedés, 4. specifikus cél, 4. intézkedés)
- A foglalkoztatás növelés (a gazdaságfejlesztési, a foglalkoztatási, oktatási, társadalmi felzárkóztatási szakpolitikák által, tekintettel a területi különbségekre (1. specifikus cél, 1. intézkedés, 2. specifikus cél, 2. intézkedés, 3. specifikus cél, 3. intézkedés, 7. intézkedés)
- Az energia- és erőforrás-hatékonyság növelése (1. specifikus cél, 1. intézkedés, 5. specifikus cél, 5. intézkedés)
- A társadalmi felzárkózási és népesedési kihívások kezelése (3. specifikus cél, 3. intézkedés, 7. intézkedés)
- A gazdasági növekedést segítő helyi és térségi fejlesztések megvalósítása (1. specifikus cél, 1. intézkedés, 2. specifikus cél, 2. intézkedés, 4. specifikus cél, 4. intézkedés)

EMVA rendeletben meghatározott prioritások és fókuszterületek kapcsolódása a Helyi Fejlesztési Stratégiához:

- 6. prioritás: a társadalmi befogadás előmozdítása, a szegénység csökkentése és a gazdasági fejlődés támogatása a vidéki térségekben, különös tekintettel a következő területekre:
  - o 6A fókuszterület: a diverzifikálásnak, kisvállalkozások alapításának és fejlesztésének, valamint a munkahelyteremtésnek a megkönnyítése (1. specifikus cél, 1. intézkedés, 2. specifikus cél, 2. intézkedés, 4. specifikus cél, 4. intézkedés)
  - o 6B fókuszterület: a helyi fejlesztés előmozdítása a vidéki térségekben (valamennyi specifikus cél és intézkedés)

A Helyi Fejlesztési Stratégia kapcsolódásai a Vidékfejlesztési Program intézkedéseisehez:

- A vidéki térségekben a gazdasági aktivitás mikro-szintjének fenntartása (helyi termékek és szolgáltatások (1. specifikus cél, 1. intézkedés, 2. specifikus cél, 2. intézkedés, 4. specifikus cél, 4. intézkedés)

- A vidéki térség, mint vállalkozási tér, lakóhely és turisztikai vonzóképeségének erősítése (1. specifikus cél, 1. intézkedés, 2. specifikus cél, 2. intézkedés, 4. specifikus cél, 4. intézkedés, 5. specifikus cél, 5. intézkedés)
- A helyi közösségek tagjai egyéni aktivitásának, felelősségvállalásának és együttműködési készségeinek erősítése (3. specifikus cél, 3. intézkedés, 7. intézkedés, 4. specifikus cél, 4. intézkedés, 6. specifikus cél, 6. intézkedés)

A Helyi Fejlesztési Stratégia specifikus célkitűzései, illetve intézkedései a 7. és 8. fejezetben kerültek kidolgozásra.

2. A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata

Helyi Fejlesztési Stratégia tervezési folyamatának előzményei:

A Helyi Fejlesztési Stratégia összeállításához szükséges adatgyűjtési munka már a 2014-es év során megkezdődött, céltudatos munka volt a 2014-2020 időszakra fókuszálva. A globális szinten megváltozott társadalmi, gazdasági viszonyok miatt az Magyarországon is új kihívásokat teremtett, új problémák jelentek meg, illetve meglévők mélyültek el. Elengedhetetlen volt tehát egy új helyi stratégia kidolgozása, mely megfelelően reagál helyi szinten, de ugyanakkor a megyei és országos területfejlesztési tervekkel összhangban áll.

A Tiszazugi LEADER Helyi Akciócsoport a **35/2013. (V. 22.) VM rendelet** alapján az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Helyi Vidékfejlesztési Stratégiák LEADER fejezetének végrehajtásához 2013-ban nyújtandó támogatások jogcímre megalkotott LEADER Intézkedési tervben, valamennyi intézkedésben támogatási kritériumként írta elő, hogy a jogcímekben kedvezményezett pályázó legalább egy alkalommal Helyi Vidékfejlesztési Stratégiával kapcsolatos megbeszélésen vegyen részt az egyesület munkaszervezetével. Ezzel az intézkedéssel alapoztuk meg azt az adatgyűjtést, mely olyan szférák képviselőitől származtak melyek sikeresen valósítottak meg fejlesztéseket, így átlátták a LEADER program lényegi elemeit, azokból tapasztalatokat gyűjthettek. Fontos megemlíteni, hogy az ilyen módon begyűjtött adatok valamennyi szférát érintették, így a vállalkozói, civil és közszférát is, tehát szerteágazó, alapos, valamennyi térségi szereplőtől származó. A begyűjtött adatok, észrevételek, javaslatok beépítésre kerültek jelen stratégiába.

A Helyi fejlesztési Stratégia kidolgozása során a tervezés átláthatósága alapvető célja volt az akciócsoportnak, hiszen a stratégia a lakosság egészének szól, annak megismerése **közérdek**.

A stratégia kidolgozásának meghirdetését jóval megelőzte a térség szereplői részére meghirdetett, **Vidékfejlesztési Program 2014-2020** véleményezésre felkérése, mely a Tiszazugi

LEADER Egyesület honlapján jelent meg **2015. február 19.-én**. A Vidékfejlesztési Program véleményezésén túl lehetőség volt a Stratégiai környezeti vizsgálat dokumentummal kapcsolatos észrevételek jelzésére is. Ennek a folyamatnak eredményeként a munkaszervezet a két munkaanyagot véleményezte. Ebben az időszakban a munkaszervezet fórumot is tartott a program megismertetése érdekében.

2015. május 27. Előzetes tájékoztatás a 2014-2020-as Vidékfejlesztési Program-ról címmel fórum tartása, 12 érdeklődővel.

A Vidékfejlesztési Program véleményezési munkáit követően a program az Európai Bizottság által elfogadásra került, mely végleges program a Tiszazugi LEADER Egyesület honlapjára feltöltésre és népszerűsítésre került **2015. augusztus 14.-én**.

2015. szeptember 2.-án és szeptember 11.-én a Tiszazugi LEADER Egyesület honlapjára feltöltött, a Vidékfejlesztési Programmal kapcsolatos konferencia sorozat ismertetésével kívántuk a már elfogadott program népszerűsítését szolgálni.

Helyi Fejlesztési Stratégia tervezési folyamata:

A Helyi Fejlesztési Stratégia tervezési folyamatának átláthatósága a fentiekben ismertetett előzmények során, illetve a stratégia kidolgozásának teljes folyamatában átlátható és nyílt volt, melyet több eszközzel biztosítottunk. A stratégia tervezési folyamatának meghirdetése megtörtént a Tiszazugi LEADER Egyesület honlapján, kérdőív terjesztésével, hirdetésekkel, személyes ügyfélfogadás során, valamint a már korábbi években kialakított kapcsolati hálózat tagjai részére küldött külön felhívással, valamint lakossági fórumok megtartásával. A tervezési folyamat bármely szakaszához az illetékességi területen élő lakosság, működő vállalkozások, önkormányzatok, civil szervezetek tagjai csatlakozhattak, illetve felhívással kértük is a csatlakozásukat. A térség szféráival, illetve a szférák közötti párbeszéd a fenti eszközökkel volt biztosított, melynek dokumentáltsága alapos, és átlátható, bárki számára megtekinthető (meghívó, jelenléti ív, fotó, emlékeztető, honlap, kérdőív, hirdetések dokumentálása).

Az információáramlás a térség szereplőitől, a sokrétű eszköz alkalmazásának köszönhetően folyamatos. A párbeszéd során, főként a fórumok és személyes megbeszélések alkalmával a Vidékfejlesztési Program 2014-2020 ismertetésének vonatkozó részeinek ismertetését követően, ismertetésre került a korábban a térségre vonatkozó Helyi Vidékfejlesztési Stratégia, majd pedig a kidolgozás alatt álló Helyi Fejlesztési Stratégia aktuális állapotának bemutatása. Mindezek birtokában vált lehetővé a megszólított szférák képviselőitől kapott értékes információk, észrevételek elemzése, majd beépítése a stratégiába. A közös párbeszéd során egybehangzó fejlesztési célok voltak a vállalkozások versenyképességének növelése, azok piaci pozíciójának megőrzése, stabilizálása, a munkanélküliség enyhítése, új munkahelyek létrehozása, képzések biztosítása, helyi adottságokra épülő turisztikai attrakciók megvalósítása, civil szervezetek megerősítése, helyi és a térségre jellemző

természeti és épített értékek megóvása, hagyományőrzés, valamint a megújuló energiák előtérbe helyezése.

A tervezés folyamán a térség szereplői között külön figyelmet érdemeltek a hátrányos helyzetű, kirekesztett csoportok megszólítása. Ezen társadalmi csoportok különösen érzékenyek a térségben bekövetkező negatív irányú gazdasági változásokra, így megszólításuk rendkívül fontos. A hátrányos helyzetű csoportok bevonása egyrészt a teljes nyilvánosságot biztosító eszközök (honlap, kérdőívek terjesztése, e-mail megkeresések, felhívások) alkalmazásával, valamint az információszerzés hatékonyabb eszközeinek alkalmazásával történt (személyes konzultáció, fórumok tartása). A Tiszazugi LEADER Egyesület tagjai között megtalálhatók olyan szervezetek (Együtt a Gyermekekért Alapítvány, Magyar Vöröskereszt helyi szervezete, Szent Márton Plébánia, szent Márton Alapítvány) melyek hátrányos helyzetű csoportokkal tart kapcsolatot, azok szociális helyzetének javításával foglalkoznak. Ezen szervezetekkel az akciócsoport folyamatos kapcsolatot tart. A Tiszazugi LEADER Egyesület elnöke a Szociális Alapellátási Központ És Bölcsőde dolgozója, így közvetlen betekintésünk volt a nehéz helyzetben élő lakosságot érintő szociális problémákba is. Tekintettel arra, hogy a tervezési folyamat során a nyilvánosság biztosított volt, valamint az egyesület tagjai (vállalkozói, civil és közsféra) több alkalommal is tájékoztatást kaptak a stratégia kidolgozásáról, az ágazatköziség elve megvalósult.

A tervezési folyamatot és a stratégia megalkotását a Tiszazugi LEADER Egyesület Munkaszervezete koordinálja, fórumok alkalmával a munkacsoportot az egyesület tagjai alkották, illetve a további szereplők (vállalkozók, civil szervezetek, lakosság tagjai, egyházi szervezetek), mint véleményező és javaslattevő szerepet láttak el.

A térség szereplőnek nem csupán a konkrét Helyi Fejlesztési Stratégia kidolgozásának időpontjában, hanem már a tervezést megelőzően kialakult kapcsolatrendszerre épülő széleskörű tájékoztatása eredményeként az illetékességi területünket érintő gazdasági, társadalmi, környezeti, és szociális problémák kerültek feltérképezésre. Ilyen problémák a korábbiakban a fejezetben bemutatott jelenségek és állapotok. A tervezés során az Országos Területfejlesztési és –rendezési Információs Rendszer (TeIR), LEADER Helyi Fejlesztési Stratégiák tervezését támogató alkalmazás, hazai tájértéktár adatbázis (www.tajertektar.hu), Lechner Tudásközpont, Operatív Programok, illetve a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területfejlesztési Program 2014-2020, valamint a korábban már elfogadott Helyi Vidékfejlesztési Stratégia volt a segítségünkre a Tiszazugi LEADER HACS által gyűjtött információk és adatbázisokon túl.

A stratégia kidolgozása során az ágazatok szereplőitől szolgáltatott észrevételek, javaslatok alapján beépített célok:

1. Vállalkozásfejlesztés, megújuló erőforrások alkalmazása

2. Turizmusfejlesztés
3. Hátrányos helyzetű csoportok támogatása
4. Helyi termékek népszerűsítése
5. Településkép megőrzése, megújuló erőforrások alkalmazása
6. Civil szervezetek tevékenységének támogatása

A Helyi fejlesztési stratégia kidolgozása során alkalmazott, nyilvánosságot biztosító eszközök: (8. sz. melléklet)

1. Fórum: célja a lakosság teljeskörű szóbeli tájékoztatása, javaslatok, észrevételek megtárgyalása, stratégia kidolgozásának aktuális állásának bemutatása, valamint az egyesület tagjai számára a Helyi fejlesztési stratégia ismertetése.
  - Időpontjai: **Lakossági fórum: 2015. szeptember 17.** témája: 2014-2020 fejlesztési időszak tervezést segítő adat-információgyűjtés, résztvevők száma: 11 fő, eredménye: helyi stratégia kidolgozásához szükséges észrevételek, javaslatok gyűjtése.
  - **Egyesületi Közgyűlés: 2015. október 12.** témája: A 2014-2020-as fejlesztési időszakra vonatkozó tervezési folyamat ismertetése közgyűlés keretében a Tiszazugi LEADER Egyesület tagjai részére, valamint a Tiszazugi LEADER Egyesület felhatalmazása a Munkaszervezet részére a 2014-2020-as fejlesztési időszakra való támogatási kérelem és HFS benyújtásához **10/2015. (X. 12.)** számú határozattal, résztvevők száma: 18 fő, eredménye: Helyi Fejlesztési Stratégia tervezési folyamatának ismertetése, határozat a támogatási kérelem és HFS benyújtására.
  - **Lakossági Fórum: 2015. október 13.** témája: A 2014-2020-as fejlesztési időszakra szóló Helyi Fejlesztési Stratégia tervezési folyamatának ismertetése, résztvevők száma: 12 fő, eredménye: a Helyi Fejlesztési stratégia kidolgozásának céljai, aktuális folyamata és feladatainak ismertetése.
  - **Egyesületi Taggyűlés: 2015. november 30.** témája: Helyi Fejlesztési Stratégia véleményezésének összefoglalása és a tervezet elfogadása határozattal, résztvevők száma: 22 fő, eredménye: A Széchenyi 2020 keretében megjelent, „Helyi Fejlesztési Stratégiák elkészítésének támogatása” című (VP-19.1-15 kódszámú) felhívásra benyújtandó Helyi Fejlesztési Stratégia tervezetének elfogadása **11/2015. (XI. 30.)** számú határozattal.

2. Honlap: teljeskörű nyilvánosság biztosítása, munkaanyagok, felhívások, kérdőívek feltöltése.

- **2015. szeptember 08.** lakossági fórum meghívójának feltöltése
- **2015. október 05.** LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia 2014-2020 felmérés a Helyi Fejlesztési Stratégia előkészítő munkáihoz, felhívás és kérdőív feltöltése, visszaküldött kérdőívek száma: **28** db, eredménye: a térségi szereplők által megfogalmazott fennálló problémák megoldási javaslatai, fejlesztési lehetőségek, helyi értékek, valamint a Tiszazugi LEADER Helyi Akciócsoporttal történő kapcsolattartás jellemzése.
- **2015. október 06.** 2014-2020-as fejlesztési időszak tervezési lakossági fórum meghívójának feltöltése
- **2015. október 15.** felhívás LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia kidolgozására, felhívás és kérdőív feltöltése, visszaküldött kérdőívek száma: db, eredménye: a térségi szereplők által megfogalmazott fennálló problémák megoldási javaslatai, fejlesztési lehetőségek, helyi értékek, valamint a Tiszazugi LEADER Helyi Akciócsoporttal történő kapcsolattartás jellemzése.
- **2015. november 20.** Helyi Fejlesztési stratégia tervezetének véleményeztetése 2015. december 7-ig.

3. Felhívás/hirdetés: felhívás LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia kidolgozására vonatkozó felhívás e-mailen **2015. október 15.-én** valamennyi, illetékességi területünkhöz tartozó önkormányzat részére megküldve, illetve az önkormányzat hivatalában a lakosság tájékoztatása céljából kifüggesztve. A hirdetés a Tiszazugi LEADER Egyesület székhelyén is kifüggesztésre került, 2015. október 15.-én.

4. E-mail: elektronikus levelezés útján történő információáramlás

- Helyi Fejlesztési Stratégiára vonatkozó kérdőív megküldése a Tiszazugi LEADER Egyesület tagjainak, illetve a korábbi években sikeresen pályázó, a munkaszervezettel kapcsolatban lévők számára **2015. október 05.-én**.
- Egyesületi Közgyűlés meghívójának kiküldése a tagok számára, a 2014-2020-as fejlesztési időszakra vonatkozó tervezési folyamat ismertetése közgyűlés keretében a Tiszazugi LEADER Egyesület tagjai részére, valamint a Tiszazugi LEADER Egyesület felhatalmazása a Munkaszervezet részére a 2014-2020-as fejlesztési

időszakra való támogatási kérelem és HFS benyújtása érdekében, **2015 október 06.-án.**

5. Kérdőív: a kérdőív célja, térségi szereplők által megfogalmazott fennálló problémák megoldási javaslatai, fejlesztési lehetőségek, helyi értékek, valamint a Tiszazugi LEADER Helyi Akciócsoporttal történő kapcsolattartás jellemzéseinek összegyűjtése (a kapcsolattartás jellemzése a HACS munkájának minősítését szolgálja), azok rendszerezés utáni beépítése a stratégiába. Kiküldve: **2015. október 05.-én.** Visszaérkezett: **28 db.**
6. Személyes kapcsolattartás: A Helyi Akciócsoport személyes kapcsolattartás keretében munkaszervezeti irodájában, előre meghatározott nyitvatartási időben biztosította a nyilvánosságot a Helyi Fejlesztési Stratégia összeállítása során, valamint folyamatosan, a stratégia megvalósítása során.

A Helyi Fejlesztési Stratégia tervezésének legfontosabb lépései (az alábbi pontok külön fejezetekben kerülnek kifejtésre):

1. 2007-2013 időszakra vonatkozó Helyi Vidékfejlesztési Stratégia megvalósulásának elemzése, levont következtetések, eredmények áttekintése.
2. Jövőkép, elérendő célok meghatározása az új Helyi Fejlesztési Stratégiában.
3. Térség gazdasági, társadalmi, természeti adottságainak, lehetőségeinek számbavétele a meglévő problémák tükrében.
4. Helyi igényekre épülő programok, fejlesztések, cselekvési tervek kidolgozása.
5. Pénzügyi tervezés.
6. Monitoring.

3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása

A Tiszazug az Alföld tájegységei közé tartozik. A Tisza, valamint a Körös folyók között található. A terület gazdag vízrajzának köszönhetően a talaj a folyók mellett többnyire öntéstalaj, többi területen csernozjom és kis részben szikes talaj.

A Tiszazugi LEADER Helyi Akciócsoport illetékességi területéhez tartozó településeket tekintve döntően azonos problémákkal küzdenek, hasonló környezeti adottságokkal rendelkeznek, így homogén szerkezetűnek tekinthető, mely alapot képez a Helyi Fejlesztési Stratégia alkalmazásához és megvalósulásához a térségben. A térségben probléma a munkanélküliség magas aránya, ezen belül a tartós munkanélküliek száma, az alacsony képzettségi szint, lakónépesség szegénysége, vállalkozások

versenyképességének hiánya és a fejlesztésekhez szükséges források hiánya. A térségre jellemző a lakónépesség számának folyamatos csökkenése, és az elöregedés.

Problémát jelent továbbá a térségben tapasztalható elvándorlás is, főként a fiatalok körében, mely számos további problémát indukál (lakónépesség csökkenése, elöregedés, helyi gazdasági teljesítmény romlása). Sajnálatos probléma, hogy a lakónépesség iskolai végzettsége térségi szinten mind a megyei, mint az országos átlag alatt van. Ezen terület fejlesztése mindenképpen fontos és kiemelt.

A térség településein a legnagyobb foglalkoztató az önkormányzat. A térségre jellemző a mikrovállalkozásban tevékenykedő vállalkozások, kis- és közepes vállalkozás a térség 2 településén található, Kunszentmárton és Martfű esetében. Kiemelt probléma a szociálisan hátrányos helyzetű csoportok kiemelése, munkához juttatása, mely az összes településen fennálló jelenség. A térség földrajzi adottságait tekintve is hasonlónak mondhatók a települések, hiszen a térségben közös a gazdag vízi élőhelyek megléte (folyók, árterek, holtágak), szikesek illetve homok területek. A Tiszazug jelentős termásvíz készlettel rendelkezik. A térségben egy arborétum található Tizsakürtön, mely a térség élővilágát összefoglaltan képes bemutatni.

Az illetékességi területhez tartozó méret **599,56 km²**, melyhez **31183 fő** jogosult lakosság szám tartozik, így a vonatkozó uniós keretjogszabálynak megfelel. A Helyi Fejlesztési Stratégia 12 települést foglal magába, melyből 11 település (Cibakháza, Csépa, Cserkeszölő, Kunszentmárton, Martfű, Nagyrév, Öcsöd, Szelevény, Tiszainoka, Tizsakürt, Tizsasas) külterülettel és belterülettel jogosult támogatásra, 1 település (Tiszaföldvár) pedig kizárólag külterülettel vehet részt a programban. A térséget két kistérség alkotja: Kunszentmártoni kistérség és a Szolnoki kistérség.

A **290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet** 3. melléklete alapján a Kunszentmártoni járás fejlesztendő járás, míg a Szolnoki járás nem besorolt járás, mely a támogatások intenzitásában jelent differenciát.

Fentiekből látható, hogy az illetékességi területünk eléri a „kritikus tömeget”, mind terület nagyságában, mind lakónépesség számában, tehát az életképes fejlesztési stratégia megvalósításához szükséges emberi, pénzügyi, gazdasági, természeti erőforrások rendelkezésre állnak, ugyanakkor elég kicsi ahhoz, hogy a helyi fejlesztéseket alulról jövő kezdeményezésként helyi szintre vonatkoztatott és személyre szabott véghezvitele biztosított legyen. A térség koherenciáját a 2007-2013 időszakban megvalósult EMVA III. és EMVA IV. tengely (LEADER) fejlesztései tovább erősítették, hiszen ezen fejlesztések révén a térség önkormányzatai, civil szervezetei, vállalkozásai erősödtek.

A térség koherenciáját tovább erősítette, hogy a Tiszazugi LEADER Helyi Akciócsoport a 2007-2013 ciklusban folyamatosan jelen volt a térségben, a térség szereplőit (civil-, vállalkozói- és közsféra) összefogta, hiszen a Tiszazugi LEADER Egyesület tagjai is ezen szférákból kerültek ki, így a térségben felmerült problémákról az akciócsoport közvetlenül a szereplőktől szerzett tudomást. Ennek megfelelően a helyi karakter ahogy a korábbi 2007-2013 ciklusban is rendelkezésre állt, úgy a 2014-2020 ciklusban is rendelkezésre áll, melynek elsődleges feladata a helyi partnerség elősegítése, a térség

szereplőinek összefogása, helyi igényeknek megfelelő fejlesztések megvalósításának elősegítése a Hely Fejlesztési Stratégia alapján.

A Tiszazugi LEADER Helyi Akciócsoport az előző, 2007-2013 ciklusban a Helyi Vidékfejlesztési Stratégia megalkotásán túl, a Helyi Vidékfejlesztési Stratégia megvalósításában is részt vett, kapcsolatot tartott a pályázó szervezetekkel, segítette azok fejlesztéseit, melyek döntő többsége megvalósult, így hozzájárulva a térségben fennálló gazdasági, társadalmi és szociális problémák megoldásához.

4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése

4.1 Helyzetfeltárás

A Tiszazugi LEADER Helyi Akciócsoport illetékességi területe két kistérséget foglal magába, összesen **599,56 km²** területtel (1. – 6. sz. melléklet). A két kistérség a Kunszentmártoni kistérség, valamint a Szolnoki kistérség melynek települései a következők. **Kunszentmártoni kistérség: Öcsöd, Kunszentmárton, Cserkeszőlő, Szelevény, Csépa, Tiszasas, Tizsakürt, Tizsainoka, Nagyrév, Cibakháza, valamint Tiszaföldvár.** A Szolnoki Kistérség települései közül **Martfű** város képezi részét a Tiszazugi LEADER Helyi Akciócsoport illetékességi területének. (1. – 6. sz. melléklet) A felsorolt települések közül a 2014-2020 tervezési időszakban LEADER jogcímben kizárólag **Tiszaföldvár jogosult csak külterülettel** részt venni a programban, míg a többi település külterülettel és belterülettel jogosult. A településekre jellemző a zárt struktúra, a térség legnagyobb lakosságszámú települése HFS jogosultság tekintetében Kunszentmárton.

Valamennyi településre jellemző, hogy a legnagyobb foglalkoztató az önkormányzat, bár a térség nagyobb településein, Kunszentmárton, Martfű, az ipar által foglalkoztatottak száma sem elhanyagolható, viszont a foglalkoztatások arányát célszerű az ipar irányába tolni a fejlesztések révén. A foglalkoztatás jellemző módjai a közmunka, és a közcélú foglalkoztatás, melyek a munkanélküliség mérséklésének és a munkanélküli lakosság szociális helyzetének javítását elősegítő kezdeményezések, több-kevesebb sikerrel. A közmunka, közcélú foglalkoztatás kiváltása jelen stratégia kiemelt célja, valamint ezen munkakörben tevékenykedő lakosok képzésének révén szakmában történő elhelyezkedés. Az önkormányzatok viszont a kedvezőtlen gazdasági helyzetből adódó költségvetési hiányából kifolyólag azonban folyamatos leépítésekre kényszerülnek. A kényszerű leépítések egyik lehetősége a nyugdíj előtt állók nyugdíjazása. Sajnos a folyamatos leépítések a térség munkanélküliségét növelik.

A térségben számos, különböző területen tevékenykedő civil szervezet megtalálható, viszont ezek döntő többsége tőkehiánnyal küzd, mely veszélyezteti működésüket és korlátozzák fejlesztési lehetőségeiket, így támogatásuk kiemelt cél.

A Tiszazugi LEADER Helyi akciócsoport illetékességi területén jellemző, hogy a 15 és 64 éves népességben belül a foglalkoztatottság nem csupán a megyei (Jász-Nagykun-Szolnok megye), de az országos átlag alatt van. Mivel a térségben a munkahelyek száma limitált, illetve az időszakosan fennálló új munkahelyek főként képzettséghez, szakmához kötöttek a Tiszazugban jellemző a nagy számú ingázó munkavállaló is, mely népesség a környező megyékben, vagy a megyeszékhelyen, Szolnokon végez munkát. Ezen munkavállalók helyben tartása fontos kritérium és cél a stratégiában. A munkanélküliség ugyan az utóbbi években enyhén csökkenő tendenciát mutat, azonban ez a közcélú foglalkoztatás kiterjesztésének tudható be. (1. – 2. sz. melléklet)

Az oktatás részben összefügg a nem kedvező önkormányzati lehetőségekkel. A folyamatosan csökkenő gyermeklétszám hatására várható a kisebb települések iskoláinak bezárása, illetve a pedagógusok létszámának csökkentése, esetleges teljes leépítése. Várható tendencia a több település összefogásával működtetett iskolák megjelenése (iskolatársulások), illetve a gyermekek ingázása lakhelyük és az iskola között (többcélú társulás). A térségben az általános iskolai oktatás megoldott, középiskola 3 településen található, Kunszentmárton, Martfű és Tiszaföldvár. A térségben felsőfokú oktatási intézmény nem található. (2. – 4. sz. melléklet)

Célunk, hogy a felsőoktatásban eredménnyel részt vett fiatalokat tanulmányaik befejezése után helyben tartását munkahelyek létesítésével elősegítsük. A Helyi Fejlesztési Stratégia kiemelt célja a foglalkoztatottság növelése a meglévő képzési intézményekre és képzési szervezetekre épülő képzések megvalósításával, szakmához jutásának elősegítésével. A térségben a 25 év alatti munkanélküliek száma a megyei, illetve országos szinthez mérve kedvezőnek mondható, ugyanakkor még így is jelentős. Fontos probléma a térségben a 45 év feletti munkanélküliek aránya is, illetve az ehhez társuló alacsony képzettség. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya mélyen a megyei illetve az országos szint alatt van. (1. - 2. sz. mellékletek)

Az egészségügyi intézmények finanszírozása szintén terhetek ró a helyi önkormányzatokra, ugyanakkor jellemző a kisebb településekre az orvosi szakellátás hiánya. (4. sz. melléklet) Ezek gyűjtőhelyei a nagyobb települések (Kunszentmárton, Martfű) melyek egészségügyi centrummal rendelkeznek. Kunszentmárton az ÉAOP4.1.2/B pályázati kiírásán 570, 631 millió forint támogatást nyert a szakorvosi rendelő teljes körű felújítására, mely megvalósult fejlesztés és hozzájárul a Tiszazug lakosságának egészségügyi állapotának javításához. Az ügyeleti szolgáltatás fenntartása komoly gondot okoz annak díjazása miatt. A kistérség számos településén betöltetlen háziorvosi, és fogorvosi pozíciók vannak. A foglalkoztatásban nincs jelentős szerepük.

Kulturális téren is bővítésre, felújításokra van szükség, a meglévő kulturális intézmények az esetek túlnyomó részében rossz állapotban vannak, eredeti funkciójukat csak részben képesek ellátni, a foglalkoztatásban nincsen meghatározó szerepük és várhatóan nem is lesz, viszont közösségformáló és kulturális szerepük nagy és meghatározó a térségben. A Tiszazugi LEADER Helyi Akciócsoport 2007-2013 tervezési időszak alatt munkásságával hozzájárult többek között a csépai Művelődési ház felújításához.

Illetékességi területünkhöz tartozó a települések többsége számottevő iparral nem rendelkezik, jellemzőek rájuk a mikrovállalkozások, a társas vállalkozások. Az alapszolgáltatások színvonala viszont elégséges. A vállalkozások száma a megyei, illetve országos átlaghoz mérve jónak mondható, viszont számának növelése kiemelt cél. (2. – 3. sz. melléklet)

A térségben a mezőgazdaság kiemelt foglalkoztató.

Hátrányként jelentkezik, hogy az illetékességi területünk településein csupán 2 db 250 főnél több munkavállalót foglalkoztató vállalkozás található, Kunszentmárton és Martfű településeken. Ezen vállalkozások méretéből adódóan, fejlesztésük elsősorban a Gazdaságfejlesztési És Innovációs Operatív Programban lehetséges.

A rendszerváltozás utáni években és napjainkban is jellemző, hogy a térséget, akárcsak Jász-Nagykun-Szolnok Megyét alapvetően elkerülik a befektetők, a hátrányos helyzetben lévő településekre csábításuk nehézkes, nagy feladatot igénylő tevékenység.

Jelentősebb nagyvállalat nem telepedett meg a térségben. Ennek okai keresendők a kedvezőtlen földrajzi fekvésben, a térség nehéz megközelíthetőségében, az infrastruktúra hiányosságaiban. Elengedhetetlenek ezen helyzet megváltoztatásához a gyorsforgalmi utak és az autópályák kiépítése.

Kihasználatlan lehetőségek rejlenek a turizmusban és kihasználatlanok a természeti erőforrások is. Ennek oka a tőkehiányban keresendő, valamint a befektetők hiányában.

A települések alapvető infrastrukturális elmaradottsággal rendelkeznek, elsősorban az utak, járdák, csatornahálózat, szennyvízhálózat terén. A 2007-2013 tervezési időszakban ugyan több infrastrukturális beruházás (szennyvíz, ivóvízjavító program, közlekedés fejlesztés) valósult meg, ezen területek fejlesztése tovább folytatandó az életminőség színvonalának fenntartása és növelése érdekében.

A térség környezeti állapota

A Tiszazug kistérség természeti értékeit tekintve igen gazdag, mivel a Körös-Maros Nemzeti Parkhoz illetve a Közép-Tiszai Tájvédelmi Körzethez is tartoznak országos jelentőségű területek. Természetes növényzet már csupán néhol fordul elő. (6. sz. melléklet)

Holtágak lágjai, mocsarai

Az átvágott kanyarulatokból képződött holtágakban lehetőség nyílik a **mocsári vegetáció** fennmaradására. Sok helyen megtalálhatók a tündérfátylas (*Nymphoides peltata*), illetve tündérrózsás (*Nymphaea alba*) társulások, bennük gyakori előfordulású a sulyom (*Trapa natans*), esetenként a rucaöröm (*Salvia natans*). A sekélyvizű parti régiókban gyakori a villássás (*Carex pseudocyperus*), a rókasás (*Carex vulpina*), helyenként sárga nőszirmmal (*Iris pseudacorus*).

A nem túl mély vízben számos állatfaj is élőhelyre talál, köztük a Berni konvenció által kiemelten védett értékűként nyilvántartott és Nyugat-Európából szinte már teljesen eltűnt sárgás szitakötő (*Stylurus flavipes*), a tiszavirág vagy más nevén a kérész (*Palingenia longicauda*), vagy a gerinces faunából a réti csík (*Misgurnus fossilis*), különböző béka- és göte fajok vagy az országszerte igen ritka mocsári teknős (*Emys orbicularis*).

Alacsonyártér

Az alacsony árterek jellegzetes nyitó társulásai a **bokorfüzesek** (*Salicetum purpureae-triandrae*) a vízhez legközelebbi előfordulásban. Jellemző fajai a mandulalevelű fűz (*Salix triandra*) és a csigolya fűz (*Salix purpurea*), lágyszárú szintjében a fehér tippán (*Agrostis stolonifera*), a különböző kányafüvek (*Rorippa* sp.), lóromfélék (*Rumex* sp.). Valamivel magasabban a **fűz-nyár (puhafa) ligeterdők** (*Salicetum albae-fragilis*) helyezkednek el, amelyek változó szélességben szegélyezik a Tisza és a Hármaskörös mindkét partját, körülölelik a morotvákat, a hullámtéri réteket. Bennük leggyakrabban a fehér fűz (*Salix alba*) és a fehér nyár (*Populus alba*) dominál, sokhelyütt azonban nemesnyárasok veszik át a természetes társulásalkotók helyét. A ligeterdőket gyakran sűrű liánszövedékként szövik át (fátyoltársulást alkotva) a ligeti szőlő (*Vitis silvestris*), a vadkomló (*Humulus lupulus*) és a süntök (*Echinocystis lobata*), aljnövényzetében gyakori a hamvas szeder (*Rubus caesius*).

A gerinctelen fauna igen népes, különösen ott ahol az eredeti **keményfás ligeterdő** maradványaként a fűzekkel és nyárakkal keveredve tölgyek is állnak. A gerincesek közül a leggazdagabb osztályt a madarak adják ezen a területen. Védett madarak tömegei fészkelnek itt, például fekete gólya (*Ciconia nigra*), bakcsó (*Nyctorax nyctorax*). A galériaerdők és a folyó határán gyakran a part meredeken szakad le a vízhez, remek fészkelő helyet kínálva ezzel a partifecskek (*Riparia riparia*), a gyurgyalagok (*Merops apiaster*) illetve a jégmadár számára (*Alcedo atthis*). Az emlős fajok közül külön kiemelendő a helyenként előforduló Európa szerte szigorúan védett vidra (*Lutra lutra*).

A puhafás ligeterdőkhez fajösszetételében hasonló, viszont keletkezését tekintve egészen más erdőtípus az ún. „**kubikerdő**”. Ezeket a gátak építéséhez kialakított anyagnyerő (kubik-) gödrök helyére szél- és hullámtörőnek telepítették (a mentetlen oldalon található) és itt a nyárakkal szemben a rőzsetermelésre legalkalmasabb fehér fűz kerül túlsúlyba. Az áradások után bennük hosszabb-rövidebb ideig visszamaradó víz az erdőnek sajátos mikroklimát kölcsönöz, mely az élővilág összetételére is kihat. A védett növények közül a tiszaparti margitvirágnak (*Chrysanthemum parthenium*) és a debreceni tormának (*Armoracia macrocarpa*) legnagyobb termőhelyei ezeknek az erdőknek a szélein helyezkednek el.

Az odvas fák fészkelő helyül szolgálnak sok madár számára, találunk szürke légykapót (*Muscicapa striata*), kerti rozsdafarkút (*Phoenicurus phoenicurus*) és macskabaglyot (*Strix aluco*), de ragadozókat is, pl. egerészölyvet (*Buteo buteo*), vörös vércsét (*Falco tinnunculus*).

A ligeterdők mellett viszonylag jelentős terjedelműek a **hullámtéri nedves rétek**, amelynek növényzete a mikrodomborzatot követi. A mélyebb részeket az ún. savanyúfüves-, a magasabb térszíneket pedig az ecsetpázsitos (*Alopecurus pratensis*) rétek foglalják el.

A gyakori elöntések miatt állandó állatvilága nem túl gazdag, legnagyobb jelentősége ezeknek a területeknek akkor van ha a tavaszi madárvonulás és a zöldár levonulása egybeesik. Ilyenkor a mélyedésekben visszamaradó tocsogók körül a gémekek, kis- és nagykócsagok, fekete gólyák (*Ciconia nigra*) nagy tömegben gyülekeznek.

Magasártér

A magasabb ártéri régiókban, ahol az elöntés már nem olyan gyakori és tartós, a klasszikus **tölgy-szil-kőris (keményfa) ligeterdők** (Quercu-Ulmetum) alkotnak társulást, sajnos a kistérségben a fent említett okokból ezen erdők területe rendkívül összezsugorodott. Lombkorona szintjében gyakori a vénic szil (*Ulmus laevis*), a mezei szil (*Ulmus minor*), a magyar kőris (*Fraxinus angustifolia* ssp. *hungarica*), a mezei juhar (*Acer campestre*) és a kocsányos tölgy (*Quercus robur*). Ezek a maradvány ligetek számos ritka lágyszárú refúgiumát is adják.

Szikesek

Az ártéri rétek a vízmentesítés után gyakran másodlagosan szikesedésnek indultak és így például cickafarkas szikes pusztává (*Achilleo-Festucetum pseudovinae*) alakult, vakszik foltjain seprőparéjjal (*Bassia sedoides*).

Homok területek

A homoki vegetáció is szinte teljesen visszaszorult a területen, helyenként lehet még találkozni homoki rozsnokgyeppel (*Brometum tectorum*), de a homokpusztagyepnek (*Festucetum vaginatae danubiale*) és a zárt homoki tölgyeseknek (*Convallaria-Quercetum roboris danubiale*) már csak a nyomai lelhetők fel.

Települések védett természeti értékei

A térség természetvédelmi területeinek kezelése két nemzeti park kezében van. Többségük a **Közép-Tiszai Tájvédelmi Körzet** részeként a Hortobágyi Nemzeti Park felügyelete alatt áll, másik részük (pl. Körös-ártér) a **Körös-Maros Nemzeti Park** törzsterületét alkotja.

A kistérségben az alábbi településeken találhatóak védett természeti területek:

Cibakháza:

Cibakházi-Holt-Tisza (OJ*): a folyószabályozási munkálatok során 1853-ban történt ún. „jenői-átmetszés” óta holtág ez az egykori Tisza meder a község határában. Mind a holtág, mind a Tisza település közeli ártere (a település területéből mintegy 140 ha) a Közép-Tiszai Tájvédelmi Körzet részét képezi, mint természet közeli holtág, értékes folyóparti és mocsári élőhelyeket alkot a korábban említett társulásokkal.

Cibakházi Nagy-gyep (HJ*): padkás szolonyec típusú szikespuszta-maradvány, amely mint reliktum, illetve tájképi elem jelent természeti értéket.

Cserkeszölő:

Nagy Fertő (OJ/el): természet közeli mocsaras területként ex lege védettséget élvez.

Aranyosi tölgyfák (HJ): a községtől délre, attól mintegy 7 kilométerre található az aranyosi határrész a kistérség legmagasabban fekvő az Ős-Duna hordalékkúpján elterülő, zömmel homoktalajokkal borított része. Az itt található 11 darab kocsányos tölgyből (*Quercus robur*) álló liget a Tiszazug zárt homoki tölgyeseinek utolsó képviselői. A terület különleges értékénél fogva szerepel az országos védelemre, illetve átminősítésre tervezett területek listáján.

Csépa:

Tisza-ártér (OJ): a település határához tartozó tiszai ártérszakasz (kb. 260 ha) a Közép-Tiszai Tájvédelmi Körzet részét képezi, értékes folyóparti és mocsári élőhelyeket alkot a korábban említett társulásokkal.

Csépai-Fertő (HJ): a településtől északra fekvő, mintegy 67 hektáros védett terület a felső-földi tanyákhoz vezető Nagy úton közelíthető meg. Lankás homokhátak között egy kis lejtésű deflációs mélyedésben helyezkedik el. A Duna-Tisza köze lúgos tavaival mutat rokonságot, vize nátrium-karbonátban gazdag, erősen lúgos (pH érték 11), a nyári csapadékszegény időszakban a kiszáradó fertő egyes részein **kivirágzik a sziksó**. Mélysége nem haladja meg az 1 métert, így egész területét növényzet borítja. Jellemző társulásai a nádas (*Scirpo-Phragmitetum phragmitetosum*), a zsiókás (*Bolboschoenetum maritimi continentale*), a száraz sziki rét (*Agrosti-Alopecuretum pratensis*), illetve a fűz-nyár ligeterdő maradványok. A Csépai-Fertő állatvilága is gazdag, a mocsári és nádi fészkelő madarak közül gyakori itt a **cigányréce** (*Aythya nyroca*), a **kis vöcsök** (*Podiceps ruficollis*) vagy a **törpegém** (*Ixobrychus minutus*), énekesek közül a **nádirigó** (*Acrocephalus arundinaceus*) vagy a **cserregő** és az **énekes nádiposzáta** (*Acrocephalus scirpaceus*, *A. palustris*). Fontos élőhely a fertő számos kétéltű számára, gyakori pl. a **tűzhasú unka** (*Bombina bombina*). A terület különleges értékénél fogva szerepel az országos védelemre tervezett területek listáján.

Kunszentmárton:

Hármas-Körös hullámtere (OJ): a település közigazgatási területéből 1.435 hektárnyi terület a **Körös-Maros Nemzeti Park** részeként országos védeltséget élvez, amelyen a korábban említett értékes ártéri társulások mindegyike megtalálható, az ott részletezett védett növény- és állatfajokkal.

Szikes tó (OJ/el*): az Almássy major mellett elhelyezkedő szikes tó ex lege védeltséget élvez.

Nagyrev:

Tisza-ártér (OJ): a település határához tartozó tiszai ártérszakasz (567 ha) a **Közép-Tiszai Tájvédelmi Körzet** részét képezi, értékes folyóparti és mocsári élőhelyeket alkot a korábban említett társulásokkal és védett fajokkal.

Öcsöd:

Hármas-Körös hullámtere (OJ): a település közigazgatási területének határán mintegy 1.175 hektár a **Körös-Maros Nemzeti Park** részeként országos védeltséget élvez, amelyen a korábban említett értékes ártéri társulások mindegyike megtalálható az ott részletezett védett növény- és állatfajokkal. Az ártér tájképileg is rendkívüli értéket képvisel.

Csukaházi Holt-Körös (HJ): a holtág természetközeli állapotban maradt fenn, amelynek megtartása fontos feladat.

Kerekeszugi Holt-Körös (HJ): a holtág természetközeli állapotban maradt fenn, amelynek megtartása fontos feladat.

Szelevény:

Hármas-Körös hullámtere (OJ): a település közigazgatási területéből mintegy 423 hektár a **Körös-Maros Nemzeti Park** részeként országos védeltséget élvez, amelyen a korábban említett értékes ártéri

társulások mindegyike megtalálható, az ott részletezett védett növény- és állatfajokkal. Az ártéri társulásokon kívül a magasabban fekvő szikesedő területeken változatos mikro-domborzatú és talajadottságú értékes szikes gyepek is találhatóak itt.

Tiszainoka:

Tisza-ártér (OJ): a település határához tartozó tiszai ártérszakasz (mintegy 117 ha) a Közép-Tiszai Tájvédelmi Körzet részét képezi, értékes folyóparti és mocsári élőhelyeket alkot a korábban említett társulásokkal és védett fajokkal.

Szikes tó (OJ/el): a településtől ÉK-re található kis kiterjedésű szikes élőhely ex lege védeltséget élvez.

Tizsakürt:

Tizsakürti Arborétum (OJ): A település 59 hektáros arborétuma 1971 óta védett Tizsakürti Arborétum Természetvédelmi Terület néven, amelynek külön értéke, hogy a külföldről hozott egzotikus fák telepítésekor megtartották a térségre őshonosan jellemző, a tölgy-szil-kőris ligeterdők maradványának tekinthető idős kocsányos tölgyeket, sugallva ezzel az egykori táj jellegét.

Tisza-ártér (OJ): a település határához tartozó tiszai ártérszakasz (mintegy 200 ha) a **Közép-Tiszai Tájvédelmi Körzet** részét képezi, értékes folyóparti és mocsári élőhelyeket alkot a korábban említett társulásokkal és védett fajokkal. A település határában további 10 hektáros terület szerepel a TK bővítési tervei között.

Tizsakürti Szigetmajor (OJ/el): több mint 10 hektáros védelemre tervezett terület, ahol értékes mocsárrétek, illetve szikespuszta-maradványok találhatóak. Előbbiek a folyó egykori ősmédreiben, feltöltődött fattyúágaiban vagy a szabályozás előtti meder maradványaiban, utóbbiak az egykori hullámtér legmagasabb térszínein alakultak ki.

Tizsasas:

Tisza-ártér (OJ): a település határához tartozó tiszai ártérszakasz a **Közép-Tiszai Tájvédelmi Körzet** részét képezi, értékes folyóparti és mocsári élőhelyeket alkot a korábban említett társulásokkal és védett fajokkal.

Tizsasi Lápgelegő (OJ/el): az ex lege védeltséget élvező szikes terület a település közigazgatási területéből mintegy 520 hektáron terül el.

Martfű: Település melletti Tisza folyó

Tiszaföldvár: Település mellett Tisza folyó, valamint Cibakházi holtág, homok területek.

*OJ: országos jelentőségű, *el: ex lege, *HJ: helyi védeltség alatt álló természeti értékek

(forrás: <http://www.tiszazugkisterseg.hu>)

A folyók szabdalta domborzat is eltérő a jellemzőnek gondolt alföldi sík vidéktől. A térségben számos holtág található – Tiszaug, Csépa, Cibakháza, Nagyrév, Öcsöd, Kunszentmárton és Szelevény határában. A helyenként nagy felületű náddal borított, de helyenként még nyílt vízzel is rendelkező szikes jellegű lápok költő- és élő helyet biztosítanak számos nagy testű védett madárfajnak (kanalas géme, kócsag félék – Tizsakürt, Cserkeszölő – Nagyfertő, Csépai fertő), kételtűeknek és a szikes élőhelyek növényvilágának. A rovarvilágból kiemelkedő jelentőségű a Tizsán és a Körösön is június

vége felé nagy tömegben megjelenő, a kérész félék családjába tartozó tiszavirág. A térségben számos kunhalom is található. Megoldandó probléma a folyók és holtágainak és élővilágának védelme, mely a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Területfejlesztési Program részét is képezi.

Fontos lehetőség a térségben található természeti adottságokra épülő turizmus fejlesztése, melyre már számos megvalósult fejlesztés is épült a 2007-2013 ciklusban EMVA III. és IV. tengelyen.

A térségben számos barokk stílusú katolikus templom található a XVIII. századból. Nagyrévnél a feltárt leletek kora bronzkori lakóhelyet jeleznek. Nagy hagyományai vannak a mezőgazdasági termelésnek, elsősorban a növénytermesztésnek (fóliás zöldség), szőlészetnek. Míg Martfű az ipari termelés egyik térségi központja volt (Tisza Cipőgyár) és ma is ipari jellegét őrzi (Bunge Rt., Heineken Sörgyár). A tranzitforgalom a 44-es út mentén fekvő települések - a kereskedelem és a szolgáltatások - fejlődéséhez nagymértékben hozzájárul. A térség nagy jelentőségű termálvíz- bázissal rendelkezik és az erre épülő fürdőkkel (Cserkeszőlő, Martfű, Tiszaföldvár). A térség rendkívül kedvező adottságokkal rendelkezik a turizmus tekintetében, viszont ezek nagymértékben jelenleg kihasználatlanok, fejlesztésük kiemelt cél. (3. – 4. sz. melléklet)

2015-ben a térségben alkalmazott alternatív, megújuló erőforrások alkalmazása csekélynek mondható, e terület fejlesztése fontos közérdek a fenntartható fejlődés érdekében a meg nem újuló energiaforrások kiváltásával, illetve ezek tudatos gazdálkodásával.

A térség foglalkoztatottsági helyzete

A rendszerváltás után a nagy szocialista üzemek megszűntek vagy átalakultak a térségben, a létrejött **tőkehiányos mikro- és kisvállalkozások** nem képesek felszívni a munkavállalókat, így azok más településeken, esetenként más megyékben vállaltak munkát. A térségben a szakképzett munkaerőből hiány mutatkozik, jellemző az aluliskolázottság és a nem versenyképes szakmával rendelkezők magas aránya. A hátrányos helyzetű csoportok körében **magas a munkanélküliség** (romák, nők). A munkáltatók hiánya és a bérek színvonala miatt magas az ingázók aránya (korábbi mellékletek alapján). A szakképzés nem a megváltozott viszonyokat követi, **nem versenyképes képzési palettát** kínál, ezért a máshol szakmát tanulók már nem is térnek vissza a térségbe. Magas a térségben az inaktív, szociális segélyből élők száma. A településeken élő és foglalkoztatott lakosság jövedelmi viszonyai az országos szinthez mérve rosszak, mely további szociális problémákat generál (alacsony gyerekvállalási kedv, egészség romlása, elvándorlás). (1. sz. melléklet)

A roma etnikum foglalkoztatottsági mutatói a legrosszabbak a térségben, ennek okai az alacsony iskolai végzettség, a hátrányos térségekbe történő koncentráció, a munkaerő-piaci diszkrimináció. Lehetőség ezen csoportok képzések útján történő felzárkóztatása, és bevezetésük a munkaerő piacra. Ettől a lépéstől várható az önkormányzatok leterheltségének csökkenése (segélyek), a hátrányos helyzetű lakosok életminőségének, szociális helyzetének javulása, illetve a megtermelt munka általi pozitív gazdasági hatások.

A munkakultúrára jellemző a munkaerő gyenge mobilitása és hagyománya. Ez elsősorban az idősebb korosztályra jellemző, a fiatalabb nemzedékek számára ez már nem jelent akkora problémát. A szakképzetlenség, illetve a nem versenyképes szakmák miatt más területen az aktív korú munkavállalók nem tudnak elhelyezkedni. Az új helyzethez történő alkalmazkodás, az új iránt tanúsított idegenkedés meglévő jegyek az idősebb korosztály részéről.

A térség jellemző szakmai csoportjai: a mezőgazdaságban dolgozók, a szolgáltatói szektorban dolgozók – elsősorban kisiparosok -, a könnyűiparban dolgozók, itt elsősorban a térségben nagy hagyományokkal rendelkező cipőkészítő üzemeket emelnénk ki, melyek kisüzemi formában számos településen működnek még, valamint kisebb varrodákat is ide sorolhatunk. Nehézipar a térségben nincs. (2. - 3 sz. melléklet)

A Tiszazugi LEADER Helyi Akciócsoport a **105/2015. (IV. 23.) Korm. rend.** szerint kedvezményezett településekkel rendelkezik, így ezen települések fejlesztése, a településeken fennálló gazdasági, társadalmi és szociális problémákat kezelni szükséges, mely jelen stratégia célja. (7. sz. melléklet)

A térség helyzete a vállalkozások szempontjából

A térségre jellemző a mikrovállalkozások túlsúlya. A Kunszentmártoni kistérségben található a legkevesebb aktív vállalkozás a régióban, illetve Jász- Nagykun- Szolnok megyében. A vállalkozásokra jellemző a **tőkehiány/forráshiány**, amely nagyban korlátozza fejlesztési lehetőségeiket és foglalkoztatásban betöltött szerepüket, így a versenyképesség romlása tapasztalható. Az akcióterület tiszazugi részére a mezőgazdasági vállalkozások és a mezőgazdasági hagyományok túlsúlya jellemző, míg Martfűre az ipari hagyományok és a feldolgozóipar. A mezőgazdasági vállalkozások azonban nem foglalkoztatnak nagy létszámban munkavállalókat, inkább az idénymunkák a jellemzőek. A térséget alapvetően elkerülik a nagybefektetők. Martfű ipari parkjában nincs megtelepedett cég, Kunszentmárton ipari parkjában jelenleg 2 cég működik, pedig elhelyezkedése kedvező logisztikai szempontból (44. főút, M5 közelsége, vasút). A szolgáltatási szektorban a térség elmaradottnak számít, egyrészt a szolgáltatások csak a városokban életképesek (több esetben csak a térségen kívüli nagyvárosokban: Szolnok, Kecskemét), a kis településeken, a kereslet alapján nem tudnak fennmaradni. Jelentős potenciál van a térség természeti értékeire épülő fejlesztésekben, melyek kiaknázásaira több, EMVA Turisztika jogcímen megvalósult fejlesztés is megvalósult a 2007-2013 ciklusban. (2. – 3. – 4. sz. melléklet)

A térség demográfiai helyzete

A Tiszazugi Leader Helyi Akciócsoport területe 12 települést foglal magába, melyek közül 3 város. A térség **lakossága 31183 fő**, a városokban élő Helyi Fejlesztési Stratégia alapján jogosult lakosok száma 15047 fő. A térség lakossága az elmúlt években **3998 fővel csökkent** 2000. évhez képest. A Tiszazug Jász- Nagykun- Szolnok megye és az Észak- Alföldi régió legdélibb szegletében helyezkedik el a Tisza és a Körös folyók által határolt szegletben. Az alföldi falvak legfontosabb

természeti erőforrása a termőföld. Hosszú ideig ez jelentette az itt élők egyetlen megélhetési forrását. A mezőgazdaság szerepe ma már nem kizárólagos, de még napjainkban is igen erőteljes. A kistérség területének 79%-a mezőgazdaságilag hasznosított terület, 69%-a szántó. A szántóföldi növénytermesztés legnagyobb részben a „hagyományos” növénykultúrákat, (őszi búzát, kukoricát, napraforgót) takar. A szántóföldi növénytermesztés mellett a kertészet (területaránya 0,2 %) térhódítása tovább tart, mivel a folyókkal körbevett, holtágakkal szabdaltságot teremtő terület nagyon kedvező feltételeket biztosít a kertészeti kultúrák (fűszerpaprika, paprika, uborka, karfiol, paradicsom, kínai kel) számára. A főlíás kertészet terjedése is megfigyelhető.

A lakosság körében nagy hagyományokra tekint vissza a szőlő- és gyümölcsstermesztés. A szőlőterületek 90 %-a a Cserkeszölő, Tiszakürt és Csépa külterületén végighúzó sávban koncentrálódik. Az ágazat jelenleg válságos időket él át. A gyümölcs túlnyomó része a „kiskertekből” kerül ki, nehezítve ezzel a feldolgozóipar minőségi és mennyiségi igényeinek kielégítését. A térség gazdálkodási kultúrájában sosem volt kiemelt jelentősége az állattartásnak.

Fontos szerepe van továbbá a szabad munkaerő felszívásában a településeken működő kereskedelmi és mezőgazdasági szolgáltató telepeknek. A térség számottevő iparral nem rendelkezik, a legjelentősebb üzemeket Kunszentmártonban és Martfűn találjuk.

A Tiszazug népessége az 1900-as évek mezőgazdasági gépesítése óta csökken. Ezt a folyamatot az 1960 utáni ipartelepítési politika tudta megállítani, mivel sok munkahelyet és képzett munkaerőt igénylő munkahelyek teremtettek. Az elmúlt 100 évben a térség népessége jelentős változásokon ment keresztül, mely érintette annak nagyságát, korösszetételét, tényleges és természetes szaporodását, az iskolázottságot és a foglalkoztatási szerkezetet egyaránt. A térség jelenlegi gazdasága alapvetően a mezőgazdaságra és feldolgozóiparra, illetve az idegenforgalomra épül. Az alágazatokat tekintve elsősorban a mezőgazdasági termékek előállítására, a műanyagipar, a textil- és bőripar, valamint a falusi és gyógyturizmus, illetve a szolgáltatások jellemzők.

A térségre az elmúlt évek statisztikái alapján a **népességfogyás jellemző**. A korösszetétel megváltozása következtében a **térség öregedő képet mutat**. Általánosan jellemző a **fiatalok elvándorlása** a környező nagyobb városokba, illetve Budapestre. A Tiszazugba az elmúlt években, nagy számban vándorolnak be inaktív, elszegényedett családok, elsősorban romák.

A kistérség állandó lakossága jelenleg is csökken, ezt igazolják a fenti adatsorok. Különösen nagymértékű népességcsökkenés figyelhető meg a kistérségi központ, Kunszentmárton esetében. A térség településeire Cserkeszölő kivételével, általában alacsony iskolai végzettségű kritikus szociális helyzetben lévő középkorú, vagy idősebb bevándorlók érkeznek. Ez a bevándorlási tendencia (amíg az ingatlanárak a mostani alacsony szinten maradnak), a jövőben várhatóan erősödik, tovább rontva a jelenlegi elöregedett korstruktúrát.

További probléma, hogy a kistérségi fiatalok jelentős része a fővárosba vagy a környező megyeszékhelyekre költözik.

A népesség csökkenés másik okozója a természetes fogyás, azaz az élve születések és halálozások közötti negatív viszony. Kistérségi szinten elmondható, hogy a legtöbb településen közel kétszerese a halálozás az élve születésnek. Az alacsony és egyre csökkenő gyermeklétszám a fiatalok elvándorlásával, a kései gyermekvállalással és a gyermekvállalási kedv csökkenésével egyértelműen indokolható.

A kistérségben lakó roma népesség aránya településenként változatos képet mutat. Míg Cserkeszölőben, Tizsasason, Nagyréven a becsült érték 0% addig Csépan, Öcsödön, Cibakházán, Kunszentmárton, Tiszainoka 20%-körül az arányuk. Ez az arányszám várhatóan tovább fog emelkedni.

A térség érintett a fokozottan veszélyeztetett közösségek, társadalmi kirekesztettség és újratermelődő szegénység problémájában. Ezzel a problémával érintett társadalmi rétegek esetében a legnagyobb kihívás a munka világába történő bevezetés avagy újra bevezetés, mely elsősorban szakmát adó képzésekkel, és szociális területen működő civil szervezetekkel együttműködésben, szociális nevelést célzó tevékenységeken át lehetséges. Ezen csoportokat érzékenyen érintik a szociális hálóban bekövetkező változások, jellemző, hogy egyedüli bevételük csak állami segélyekből származik, alkalmi munka nem biztosít számukra megfelelő szintű ellátást. Egészségügyi helyzetük rossz, így felemelkedésüknek egészségügyi probléma is oka lehet. Az újratermelődő szegénység ellen a leghatékonyabb fellépés a szociális háló megerősítése (állami szinten), valamint a szakmát adó képzések tartása, lehetőség szerint azonnali munkába állással a képzés sikeres elvégzését követően. A 2007-2013 ciklusban megalkotott Helyi Vidékfejlesztési Stratégia összeállítása/megvalósítása során, valamint jelen Helyi Fejlesztési Stratégia összeállítása során a fentiekben részletezett társadalmi szervezetek képviselőivel folyamatos kapcsolattartás és egyeztetés mellett kerestük a fennálló problémákra a megoldásokat, melyet a Hely Fejlesztési Stratégia helyi szinten kezelni tud. (1. sz. melléklet)

A térség infrastrukturális adottságai

A térségben az alapvető infrastrukturális ellátottság megtalálható. A közlekedés szempontjából, megközelíthetőség szempontjából azonban nem megfelelő, gyorsforgalmi útvonalak fejlesztése indokolt. A kistérség csupán 50-50 km távolságra fekszik két megyeszékhelytől (Szolnok, Kecskemét). A szálláshelyek és vendéglátóhelyek hiánya jellemző, viszont a 2007-2013 ciklusban megvalósult EMVA III. és IV. tengelyen megvalósult fejlesztéseknek köszönhetően javuló tendenciát mutat. Az egyéb szolgáltatásokhoz kapcsolódó infrastruktúra is hiányos, mint pl.: bankok, szabadidős infrastruktúra, közösségi házak, - terek. (5. sz. melléklet)

Összegzés:

A Helyi Fejlesztési Stratégia fő irányjai:

- Vállalkozások fejlesztése, versenyképesség növelése (helyi termékek is),
- Munkanélküliség csökkentése, fokozottan veszélyeztetett közösségek problémáinak kezelése, szegénység kezelése, oktatás,

- Térségi adottságokra épülő turizmus fejlesztése,
- Civil szervezetek megerősítése, hagyományőrzés,
- alternatív energiaforrások alkalmazása a meg nem újuló erőforrások helyett (klímavédelem),
- tájértékek megőrzése.

A térség potenciális fejlesztési lehetőségei jónak mondható, ugyanakkor az elmaradt fejlesztések következtében kialakult kedvezőtlen gazdasági, társadalmi, szociális viszonyok az országban lezajló globális kedvezőtlen folyamatok eredménye, melynek kezelése is globálisan orvosolható. Fontos kiemelkedési terület a térségben meglévő stabil vállalkozások tovább fejlesztése, valamint a jelentős számú munkanélküli (melyek döntő többség közcélú munkát folytat) szakmához juttatása, hogy ezen társadalmi réteg erőforrásként tudjon megjelenni a munkaerőpiacon és a munkájukkal hozzájárulhassanak a gazdasági fellendüléshez. Valamennyi, illetékességi területünkhöz tartozó település esetében probléma a fokozottan veszélyeztetett közösségek problémáinak kezelése, ezen közösségek további szociális élethelyzetének romlása, valamint a szegénység. A felsorolt társadalmi réteg megkeresése a Tiszazugi LEADER Helyi Akciócsoport részéről megtörtént, mind a 2007-2013 ciklusban megvalósult civil szervezetekkel kapcsolatos fejlesztések során, mind pedig a Helyi Akciócsoport civil szervezeti szférákkal történt megbeszélések, fórumok alkalmával. A térség földrajzi sokszínűsége máig kiaknázatlan potenciális turisztikai fejlesztések területe, melyek fejlesztése indokolt.

Az ipar háttérbe szorulásával, az alternatív piacok keresésével és kialakításával nyílik számunkra lehetőség a kiemelkedésből. A térség gazdaságának újraszerveződése folyamatban van még 2015-ben is, fő irány vonala a turizmus és az erre épülő gazdaság lesz a meghatározó. Természetesen az egészséges egyensúlyt és szinergiát meg kell teremteni a turizmus, mint ipar, illetve a gazdaság, mint az ebből profitáló terület aránya között.

A Tiszazug kistérség és a tervezési területen elhelyezkedő 12 település helyzete a fejlesztési lehetőségek tekintetében jónak mondható. 2015-ben Tiszaföldvár település is csatlakozott a HACSHoz, így ezen térség fejlesztése is kiugrási pont. A térség gazdag természeti és épített környezeti értékkel rendelkezik, melynek kiaknázása mindannyiunk közös érdeke és feladata (emlékmű, fesztélyek, lakóépület, vallási épület, kunhalom, kút, egyedi tájértékek) (6. sz. melléklet). A térség igen jelentős kulturális hagyományokkal rendelkező népcsoportokat foglal össze. A helyi vidékfejlesztési stratégia végrehajtása következtében a térség kulturális, természeti és gazdasági potenciálja növekedni fog, amely az egész térség felemelkedését hozza magával. A Tiszazug kistérség fő fejlesztési vonalait a természeti értékek illetve a kulturális hagyományok jelölik ki.

A turizmus potenciálja 2013/15-re a véghezvitt fejlesztések következtében nagymértékben növekedett, helyi adottságok teljes körű kihasználásával, a régió kiemelkedő célpontja lett az idelátogató turisták számára. Ez 2015-re meg is valósult a fejlesztések eredményeként. Az eredmények kimutatható változása a későbbi években lesz nyomon követhető. A megvalósított elképzelések következtében az eddig korlátozottan rendelkezésre álló szálláshelyek megfelelő számban és minőségben állnak

rendelkezésre. Természetesen a térségben található természeti és épített környezet állapota nagymértékben javulni fog, hiszen a versenyképes turisztika alapja az egészséges környezet. Az ilyen módon beáramló plusz tőke nagymértékben fogja javítani főként a kisvállalkozások helyzetét, hiszen rendelkezésre fog állni az az alap, amely a vendéglátásra épülő szolgáltatások kialakításához nélkülözhetetlen.

Térségünkben nagy hagyományai vannak a helyi termékeknek, melyek megfelelő turistaszám esetén kiugrási lehetőséget biztosítanak a helyiek számára. A helyi termékek előállításában helyi vállalkozók és kistermelők játszanak szerepet, mellyel tovább öregbítik a térség hagyományait. Helyi termékek forgalmazására LEADER TK3-as pályázatban, Cibakháza közösségi teret alakított ki.

Munkahelyek száma növekedett és ezáltal, a jelenleg segélyen és létminimum közelében élők lehetőségei növekedni és az államtól való anyagi függetlensége csökkent. Ennek következtében, főként helyi munkavállalók helyzete fog javulni. A helyi munkavállalók aktív részesei lesznek az integrált vidékfejlesztési politikának, hiszen a helyben élő és dolgozó lakosság fogja alakítani és fejleszteni környezetét, amely a megélhetésének az alapján képezi. A helyben élők érdekelték lesznek a térség felemelkedésének az elérésében.

A térség megújuló energiaforrásainak kiaknázása szintén hozzájárul az élhető és tisztább környezetért, mely hosszú távon anyagi megtakarítással jár a térségnek és az államnak egyaránt.

A környező települések integrációs együttműködése szorosabbá válik, mellyel a céltudatos és előre mutató fejlesztések illetve a megvalósítás során felmerülő problémák megoldása könnyebbé válik. A települések önkormányzatai kihasználva a helyi adottságokat és az összehangolt munkájának köszönhetően a turisták számára több napos programokat biztosítanak, mellyel növelhető az eltöltött vendégéjszakák száma, a tőke beáramlása ezáltal nagyobbá és folyamatosabbá válik. Lehetővé válik a turizmusra épülő gazdaság kialakítása, amely nem csak a helyi piacokra termelne, hanem országos piaccal menedzselné a térséget.

A HFS-ben foglalt fejlesztési célok megvalósulásával egy komplex, jól működő és a 21. század által támasztott kihívásokra azonnal és jól reagáló rendszer kiépülése valósul meg. Ez a komplex rendszer egyszerre ötvözi a helyi adottságok és igények párhuzamának közelítését a munkahelyek teremtésével és a környezet megóvásával. Illetve a turizmus által gerjesztett vállalkozói munkakedv növekedését (vendéglátás, kis ipari tevékenységek) a munkanélküliség elleni törekvésben.

Jövőbeni fő cél volt az előző 2013-as Helyi Vidékfejlesztés Stratégiában, hogy 2013-ra Tiszazug Leader HACS térség elinduljon a fejlődés útján és 2020-ra Magyarország egyik legdinamikusabban fejlődő térsége legyen. Ahol emelkedik az életszínvonal, és javul az életminőség, ahol több a munkahely, magasabbak a jövedelmek, versenyképes tudású emberek és versenyképes vállalkozások növekvő teljesítménye gyarapodó jövedelmet biztosít, és célzott méltányos támogatások nyújtanak segítséget a nehéz helyzetben lévőknek, ahol biztonságos, tiszta és jó minőségű a lakókörnyezet, egészségesebb és hosszabb az élet. Ezt a célt jelen stratégia is megvalósítani kívánja.

A regionális fejlesztéseknek a helyi szükségletekből kiindulva és az országos szintű fejlesztéspolitikai stratégiával összhangban álló intézkedésekkel kell biztosítani az adott térség, régió felemelkedését. Az országos, a regionális és a helyi szintű tervezésnek tehát egymásra építve szolgálnia kell a stratégiai célok teljesülését.

A gazdasági növekedésben betöltött fontos szerepük miatt különös figyelmet kell fordítani a mikro- kis- és középvállalkozások fejlesztésére, hiszen ez a szektor alkalmazza a munkaerő legnagyobb részét, fontos forrása a jövedelemtermelésnek, és hozzájárul gazdasági verseny erősödéséhez. EMVA III. tengely Mikroállalkozások létrehozása és fejlesztés jogcím keretében sor került 2012-ben több mikroállalkozás támogatására. Csak a tudásalapú gazdaság és társadalom kiépítése biztosíthatja a tartós helytállást a globális versenyben, ezért az oktatás és képzési rendszereknek alkalmazkodniuk kell a munkaerő-piaci igényekhez, ami e rendszerek tartalmi és szervezeti fejlesztését igényli.

A Tiszazugi LEADER Helyi Akciócsoport települései részére a kitörés és a fejlődés útjára lépés csak összefogással lehet elérni. A sikeres programokhoz a jó kezdeményezéseken és a szükséges pénzen túl a települések hatékony együttműködésére van szükség

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia időszakos, 2013-as felülvizsgálata indokolt volt, hiszen a megváltozott társadalmi és gazdasági folyamatokra megfelelő válaszokat kell megfogalmaznunk, illetve aktualizálni szükséges. A felülvizsgálat során fontos a lakosságból kikerülő potenciális projekteket megvalósító ügyfelek tájékoztatása, így a nyilvánosság biztosítása. A nyilvánosságot a fórumok tartásával, hirdetésekkel, a Tiszazugi Leader Egyesület honlap folyamatos frissítésével, valamint személyes megbeszélésekkel biztosítottuk. A felülvizsgálat során a bekövetkezett, illetve egyre mélyülő negatív hatásokat fogalmaztunk meg illetve megoldási lehetőségeit vizsgáltuk meg új pályázati lehetőségek kidolgozásával. A felülvizsgálati folyamat eredményeként egy egységes, a térség társadalmi, gazdasági és természeti lehetőségeire támaszkodó, komplett megoldásokat tartalmazó anyag került kialakításra. Fő célkitűzés, hogy a lakosság magasabb szintű megélhetéséhez és a térség felzárkóztatásához segítséget nyújtsunk. A célkitűzések részletezését a következő fejezetek tartalmazzák. Fontos a megújuló erőforrások használata, a meg nem újuló erőforrások tudatos és takarékos felhasználása és a környezet kímélése a támogatható tevékenységeken keresztül.

A biodiverzitás fenntartása közös érdekünk, melyet elsősorban a környezetkímélő tevékenységek ösztönzésével érhetjük el, hiszen így az természeti értékek megőrzéséhez járulunk hozzá. Rendkívül fontos, hogy a megoldási javaslatok és konkrét lépések a térség eltartó képességét vegye figyelembe.

4.2 A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések

A **Helyi vidékfejlesztési Stratégia** (továbbiakban: HVS) megalkotása során alapvető cél volt egy olyan dokumentum összeállítása, mely a Helyi akciócsoportok illetékességi területén található helyi viszonyokat az aktuális verzió alapján megfelelően tükrözi. A 2007-2013 ciklusban a Tiszazugi LEADER Helyi Akciócsoport összesen 11 település, a Kunszentmártoni kistérség, illetve a Szolnoki kistérség vonatkozásában készítette el a HVS dokumentumot. A végleges HVS dokumentáció

megalkotása több lépcsőn keresztül került kialakításra. Az alap dokumentum 2007. évben került elkészítésre, mely először 2011. évben majd 2013. évben került felülvizsgálatra. A felülvizsgálat során mindig a felülvizsgálatot megelőző HVS alapján megvalósult fejlesztések, illetve azok hatásait, céljainak megvalósulásait vizsgáltuk, valamint a térségben bekövetkező gazdasági, társadalmi hatások változásaira adtunk új válaszokat/kezelési módokat. A HVS szerkezete nem egyedileg HACS-onként kialakított séma alapján került kialakításra, hanem központilag, egységes szerkezet alapján, mely megkönnyítette a HVS áttekinthetőségét, illetve annak értelmezését. A HVS megalkotása során a társadalmisítás, a dokumentum elkészítésének és felülvizsgálatának ténye közérdek volt, melyre nagy hangsúlyt fektettünk különböző fórumok segítségével (újságcikk, lakossági fórumok, internetes felület, hirdetés, televízió). A HVS-ek elfogadása az Irányító Hatóság hatáskörébe tartozott, melynek során a HACS által összeállított anyag IH általi áttekintést követően a javasolt módosítások beépítését követően a HVS-ek elfogadásra kerültek. A HVS mind szerkezetében, mind a térségben jellemzően aktuális problémák kezelését illetően illeszkedik az OTK, regionális, megyei, térségi, települési fejlesztési tervekhez. Az illeszkedés, illetve a HVS kapcsolódása a nagyobb léptékű felsorolt tervekhez elvárt követelmény volt, így az anyagok áttekintését követően a helyi igényekhez igazodva, kisebb léptékre bontva alakítottuk ki a stratégiánkat. Az egyeztetési folyamatban önkormányzatok, civil szervezetek, vállalkozások és a lakosság is bevonásra került személyes, valamennyi településen megtartott fórumok alkalmával, valamint az egyes HVS kidolgozásra kerülő verziók ismertetésével és véleményezésével. A társadalmisítás során projektgyűjtés is megvalósult, mely hűen tükrözte a térség reálisan megvalósítható igényeit, melyek intézkedési tervek formájában beépítésre kerültek a HVS-ben.

A folyamatos egyeztetéseknek köszönhetően sikerült olyan HVS dokumentum megalkotása, mely lehetővé tette a helyi igények megvalósítását, a felmerült problémák kezelését és a 100%-os forráslekötést is. A térségben az akciócsoport működésétől kezdve, illetve a 2007-es Új Magyarország Vidékfejlesztési Program indulásától kezdve alapvető cél volt a hátrányos helyi szociális és gazdasági viszonyok feltérképezése, illetve azok rendezése HVS-ben, illetve pályázati kiírásokban megvalósuló fejlesztésekkel. A HACS térsége halmozottan hátrányos helyzetű, kivéve Martfű települést. Számos negatív gazdasági, szociális tendencia jellemzi, melyek megoldása térségi szinten jelenleg nehezen vagy egyáltalán nem lehetséges, a probléma országos léptékű. Probléma a vállalkozások versenyképességének hiánya, illetve a forráshiány, valamint a lakosság alacsony iskolázottsága, így alacsony képzettsége. A munkanélküliség a térségben magas, ennek kezelésére a HVS tett pozitív javaslatokat. Sajnos a vállalkozások versenyképességének a hiánya miatt alacsony a cégek bevétele, mely magával hozza az alacsony beruházási szándékot, illetve a dolgozóknak adott alacsony juttatásokat, mellyel a lakosság vásárló ereje meghatározott, limitált. A HVS a vállalkozások részére kialakított kedvező intézkedésekkel a versenyképesség növelését, a forráshiány miatti magas intenzitással kívánt a felsorolt negatív tendenciákat megváltoztatni. Ennek eredményeként a versenyképesség nőtt, a munkahelyek megőrzésre kerültek, illetve új munkahelyek kerültek kialakításra,

mely az MVH Monitoring adatszolgáltatással nyomon követhető. Az önkormányzatok, illetve a civil szervezetek számára nyújtott beruházásokkal hozzájárultunk ezen szervezetek forráshiányos közegben is a lakosság életminőségének növelését célzó fejlesztésekhez is. A térségben több új vállalkozás alakult, melyek szintén hozzájárultak a munkanélküliség kezeléséhez. Összességében tehát elmondható, hogy a Tiszazugi LEADER HACS HVS hozzájárult a Tiszazug térségben megtalálható főbb gazdasági és szociális problémák kezeléséhez, a rendelkezésre álló fejlesztési forrásaink mértékéig egyenes arányban. A fejlesztések területi eloszlása változó, az döntően a pályázók anyagi lehetőségeihez igazodó volt. A HVS illeszkedett a Helyi Akciócsoport kezelésébe tartozó EMVA III. és EMVA IV. (LEADER) tengelyeken meghirdetett jogcímekhez.

EMVA III. tengely

A HVS dokumentum hozzájárult ahhoz, hogy a térségben található mikro-, kis- és középvállalkozások fennmaradjanak, piaci pozíciójukat megőrizték és megerősítették versenyképességük növelésével. Az új vállalkozások létrejöttével, valamint a meglévő vállalkozások megerősödésével lehetőség nyílt ezen vállalkozások foglalkoztatási létszámának növeléséhez, mely hozzájárult a térségben fennálló munkanélküliség kezeléséhez. A fejlesztések során előnyben részesültek az alternatív energiaforrásokat alkalmazó, környezetkímélő fejlesztések (napenergia, geotermikus energia) is, mely hozzájárult az éghajlatváltozás negatív hatásainak csökkentéséhez.

Mindezek alapján látható, hogy a vállalkozások megerősítése több, a térségben található gazdasági, társadalmi probléma megoldását elősegíti. A HVS hozzájárult ahhoz, hogy a térség természeti adottságaira, azok erősségeire alapozó turisztikai fejlesztések megvalósulnak. Ezzel elértük, hogy a térségben található minőségi szálláshelyek száma nőtt, így a térségben eltöltött vendégéjszakák száma is növekedésnek indult, mely a turizmusból élő szervezetek, személyek megélhetését biztosítja.

A térségben számos, a település képét meghatározó épített környezeti örökség megtalálható, melyek állapota döntő többségében leromlott állapotú. Ezen építmények megőrzése fontos közérdek, mely a Tiszazug térségének egyedi arculatát szabja meg. A HVS intézkedésein keresztül hozzájárult a Tiszazug egyedi arculatának megőrzésében, az épített és védett örökségünk fenntartásához.

EMVA IV. tengely LEADER

A LEADER programban elsősorban olyan fejlesztések valósultak meg, melyek EMVA III. tengelyben nem támogathatóak, valamint előtérbe helyezve a LEADER alapelvek érvényesülését is. LEADER programon belül vállalkozások fejlesztése, helyi turizmus fejlesztése, civil szervezetek tevékenységeinek támogatása, helyi termékek piacra jutásának támogatása, valamint települési önkormányzatok tevékenységeinek támogatása valósult meg intézkedésekbe foglalva. A fejlesztések során település szintű, projektötlet alapú fejlesztések valósultak meg. Az együttműködés hiánya sajnos probléma, melyre a jövőben nagyobb hangsúlyt szükséges fektetni. A LEADER programban

elősegítettük a vállalkozásfejlesztést, civil szervezetek támogatását, turizmus fejlesztését, közbiztonság javítását, ezen irányok mind pozitív visszajelzésűek voltak, így továbbra is kiemelt célok. A LEADER alapelvek a HVS dokumentumban, illetve a fejlesztések megvalósítása során megfelelően működtek.

A HVS elkészítése során a munkanélküliség kezelése érdekében előtérbe helyeztük a meglévő munkahelyek megőrzését, illetve új munkahelyek létrehozását is. Ennek érdekében a 2013-as LEADER Intézkedési Tervben a nagyobb léptékű projektek esetében előírás volt, hogy 20 millió Ft, illetve feletti támogatás csak abban az esetben támogatható vállalkozás esetében, amennyiben minden további megkezdett 10 millió Ft után plusz 1 fő HACS térségi teljes munkaidős foglalkozást valósít meg, melynek időtartama legalább 2 év. A feltétel teljesítését az MVH ellenőrizte az utolsó kifizetési kérelmek benyújtása időpontjában. A 45%-os gazdaságfejlesztési intézkedésekre allokálható forrás ilyen módon elősegítette a munkahelyteremtést, mivel a HACS kiemelt célja is ez volt a HVS-ben.

Összegzés:

A fejlesztések vonatkozásában elmondható, hogy a HVS hozzájárult a Tiszazugi LEADER Helyi Akciócsoport illetékességi területén fennálló problémák kezeléséhez, a HVS-ben lefektetett alapok tovább gondolása, a megkezdett célok beteljesítése tovább folytatandó.

4.3 A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások

A Helyi Fejlesztési Stratégia összeállítását megelőzően az Európai Bizottság által elfogadott **Operatív Programok**, illetve a **Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területfejlesztési Program 2014-2020** Stratégiai és Operatív Program áttekintésre került. Az áttekintés során azokat a lényeges elemeket, melyek a Helyi Fejlesztési Stratégia céljaihoz hozzájárulhat, illetve a Helyi Fejlesztési Stratégia céljai hozzájárulnak a fent megnevezett dokumentumokban található intézkedésekhez, kapcsolódási pontként jelen stratégiába beépítésre kerültek. Ennek a célja a kölcsönös szinergia, mely megteremti a fejlesztési célok összehangját, azok egymást erősítve hozzájárulnak a nem csupán a térség, hanem Magyarország egészének fejlődéséhez. A Tiszazugi LEADER Egyesület társadalmi egyeztetés keretében **véleményezte** több alkalommal a Vidékfejlesztési Programot, mellyel szintén a kapcsolódást kívánta elősegíteni a helyi igényekhez, melynek alapja a Helyi Fejlesztési Stratégia dokumentum. Az Európai Bizottság által elfogadott operatív programok megtalálhatóak a **<http://www.palyazat.gov.hu>** weboldalon, a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területfejlesztési Program 2014-2020 pedig a **<http://www.jnszm.hu/>** weboldalon található.

Külső koherencia, kiegészítő jelleg:

A Helyi Fejlesztési Stratégia specifikus céljai és a célokhoz való operatív programok kapcsolódásai:

1. Vállalkozásfejlesztés, megújuló erőforrások alkalmazása

A térségben a mikro- és kisvállalkozások alapvető tökehiánnyal küzdenek, melyek gátat szabnak a fejlődésüknek, innovatív technológiák alkalmazásának, így összességében a fennmaradásuknak. A vállalkozások támogatásával új, innovatív technológiák, megújuló erőforrások alkalmazását helyezük előtérbe az építési és eszközbeszerzéssel érintett fejlesztéseken túl. A célok elérésével javul a térség vállalkozásainak száma, meglévő vállalkozások versenyképessége nő, illetve munkahelyek kerülnek megőrzésre, új munkahelyek jönnek létre. A cél megvalósítása hozzájárul a fenntartható fejlődéshez, a klímaváltozás hatásainak csökkentéséhez, környezetvédelemhez és az erőforrások hatékonyságának növeléséhez. További cél a lakosság helyben tartása is. Cél megvalósításának fő forrása helyi szinten a LEADER program, kiegészíti:

Vidékfejlesztési Program: M06 - A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (19. cikk)

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program: 2.A. TÉRSÉGI GAZDASÁGI KÖRNYEZET FEJLESZTÉSE A FOGLALKOZTATÁS ELŐSEGÍTÉSÉRE PRIORITÁSI TENGELE

Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program: GINOP 1 - Kkv-k versenyképességének javítása prioritási tengely

Környezeti És Energiahatékonysági Operatív Program: Energiahatékonyság növelése, megújuló energiaforrások alkalmazása prioritási tengely

2. Turizmusfejlesztés

A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület természeti adottságait tekintve igen sokrétű, megőrzése közös nemzeti érdek. Ezen természeti értékek (folyóvíz, holtágak, erdős területek, árterek stb.) döntően kihasználatlanok. A helyi környezeti adottságokra épülő turizmusfejlesztés eredményeként a természeti értékek megőrzésre kerülnek, turisztikai vonzerőt jelentenek majd, melyek növelik a térség turisztikai szálláshelyein eltöltött vendégéjszakák számát. Fejlesztés elsődleges célja tehát a térségben újdonságként jelentkező turisztikai attrakciók, melyek hozzájárulnak a térség környezeti állapotának megőrzéséhez, valamint gazdaságfejlesztéshez is. A specifikus cél térségek közötti együttműködések keretében is megvalósulhat más térség HACS-HACS együttműködésével. Cél megvalósításának fő forrása helyi szinten a LEADER program, kiegészíti:

Vidékfejlesztési Program: M06 - A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (19. cikk) 6.4 alinézkodás

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program: 2.A. TÉRSÉGI GAZDASÁGI KÖRNYEZET FEJLESZTÉSE A FOGLALKOZTATÁS ELŐSEGÍTÉSÉRE PRIORITÁSI TENGELE

1.2. Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés

Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program: GINOP 7 Turizmus prioritási tengely

3. Hátrányos helyzetű csoportok támogatása

A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület a 290/2014. (XI. 26.) Korm. rend. szerint kedvezményezett járással és/vagy a 105/2015. (IV. 23.) Korm. rend. szerint kedvezményezett

településekkel az állandó népességük legalább 15%-ában érintett Helyi Akciócsoport vagyunk, mely területen a fokozottan veszélyeztetett, hátrányos helyzetű csoportok kiemelt támogatása prioritást élvez. Ezen csoportok elsődleges kiugrási pontja a térségi vállalkozások igényeinek megfelelő szakmai végzettséget adó képzések elvégzése, majd a megszerzett szakképesítéssel munkavállalás. A cél megvalósítása hozzájárul az esélyegyenlőség megteremtéséhez, illetve az elvándorlás mértékének csökkentéséhez is. További cél az EFOP 1.7 intézkedéséhez kapcsolódó kedvezőtlen szocio-demográfiai folyamatok megtörése HACS együttműködéssel. Cél megvalósításának fő forrása helyi szinten a LEADER program, kiegészíti:

Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program: Gyarapodó tudástőke prioritási tengely; 1.7 Az egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörése

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program: MEGYEI ÉS HELYI EMBERI ERŐFORRÁS FEJLESZTÉSEK, FOGLALKOZTATÁS-ÖSZTÖNZÉS ÉS TÁRSADALMI EGYÜTTMŰKÖDÉS prioritási tengely 5.A A foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése

Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program: GINOP 6 Versenyképes munkaerő prioritási tengely

4. Helyi termékek népszerűsítése

A helyi termékek, mint a térség hagyományait tükröző hozzáadott értékek jelentkeznek, melyek támogatása, megőrzése nemzeti érdek. A vidékfejlesztés kiemelt területe ezen értékek megőrzése, mellyel gazdasági célokat (vállalkozásfejlesztés), illetve szociális területeken is érhetünk el célokat (hátrányos helyzetű csoportok bevonása). A specifikus cél térségek közötti együttműködések keretében is megvalósulhat más térség HACS-HACS együttműködésével. Cél megvalósításának fő forrása helyi szinten a LEADER program, kiegészíti:

Vidékfejlesztési Program: M06 - A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (19. cikk) 6.2 alintézkedés; M16 – Együttműködés

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program: 2.A. TÉRSÉGI GAZDASÁGI KÖRNYEZET FEJLESZTÉSE A FOGLALKOZTATÁS ELŐSEGÍTÉSÉRE PRIORITÁSI TENGYEL

5. Településkép megőrzése, megújuló erőforrások alkalmazása

A Tiszazugi térség települései, mint vidéki térség épített örökségének megóvása fontos érdek, célja az épített örökség megőrzése az utókor számára, ugyanakkor a rendezett településkép turizmus területén elérhető látogatói számot nagymértékben növelheti, mely gazdasági előnyökkel jár. Beavatkozás célja a településkép megjelenésében jelentős szereppel bíró épületek felújítása, energiahatékonyságának javítása. A cél megvalósítása hozzájárul a fenntartható fejlődéshez, a klímaváltozás hatásainak csökkentéséhez, környezetvédelemhez és az erőforrások hatékonyságának növeléséhez. Cél megvalósításának fő forrása helyi szinten a LEADER program, kiegészíti:

Vidékfejlesztési Program: M07 - Alapvető szolgáltatások és a falvak megújítása a vidéki térségekben

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program: 3.B A települési önkormányzatok energiahatékonyságának javítása és a megújuló energiaforrások részarányának növelése; KÖZÖSSÉGI SZINTEN IRÁNYÍTOTT VÁROSI HELYI FEJLESZTÉSEK (CLLD) PRIORITÁSI TENGELY (HACS-al együttműködve)

Környezeti És Energhatékonyági Operatív Program: Energhatékonyág növelése, megújuló energiaforrások alkalmazása prioritási tengely

6. Civil szervezetek tevékenységének támogatása

A térség civil szervezeteinek támogatása, mivel tevékenységük számtalan területet érintenek, így támogatásuk elengedhetetlen a térség működéséhez. Támogatásuk eredményeként a térségben a közösségi kezdeményezés alapelv erősödik, ágazatköziség valósul meg, mely hatékonyan képes reagálni a meglévő problémákra. Cél megvalósításának fő forrása helyi szinten a LEADER program, kiegészíti:

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program: KÖZÖSSÉGI SZINTEN IRÁNYÍTOTT VÁROSI HELYI FEJLESZTÉSEK (CLLD) PRIORITÁSI TENGELY (HACS-al együttműködve)

Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program: Együttműködő társadalom prioritási tengely

Valamennyi cél esetében kiemelt kapcsolódási pont az **Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program 1.7 intézkedése:**

Az egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörése

Az intézkedés kiegészíti a hátrányos helyzetű és a leghátrányosabb helyzetű járásokban működő helyi akciócsoportok (HACS-ok) által kidolgozott stratégiák társadalmi felzárkózási céljai megvalósítását. Igazodva a helyi megvalósítás önállóságához, a helyi pályázók választják ki, hogy melyeket kívánják az alábbiak közül megvalósítani azzal a feltétellel, hogy a kiválasztott tevékenységeknek illeszkedniük kell a HACS stratégiájához, valamint a területén elfogadott legalább egy települési szintű, a 2/2012. (VI. 5.) EMMI rendelet szerinti helyi esélyegyenlőségi program végrehajtásához:

- 1) Helyi felzárkózást szolgáló tudás bővítése
- 2) Többfunkciós közösségi szolgáltató terek működtetése
- 3) Kedvezőtlen szocio-demográfiai térségi folyamatok megtörése (pl. fiatalok helyben tartása, helyi tudástöke növelése)
- 4) Közösségépítés és -megtartás, építve az 1.3 intézkedésben kialakított módszertanra és mentorhálózatra
- 5) A környezeti fenntarthatósági szempontoknak való megfelelés (kizárólag ESZA fejlesztés)

Az intézkedés kedvezményezettjei HACS illetve az általuk kijelölt kedvezményezett kör lehet (helyi és területi költségvetési szervek, államháztartáson kívüli nonprofit szervezetek). Az intézkedés

kiegészíti a hátrányos helyzetű és a leghátrányosabb helyzetű járásokban működő helyi akciócsoportok által kidolgoott stratégiák társadalmi felzárkóztatási céljait.

A Helyi Fejlesztési Stratégia tartalmát befolyásoló megyei fejlesztési prioritások:

A Tiszazugi LEADER Egyesület a Helyi Fejlesztési Stratégia kidolgozását megelőzően több alkalommal is véleményezte a **Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területfejlesztési Program 2014-2020** Stratégiai és Operatív Programot, mely megyei szinten definiálja a főbb fejlesztési prioritásokat, melyet a Helyi Fejlesztési Stratégia elkészítése során figyelembe vettünk. A települések településfejlesztési programjai szinergiában állnak a megyei területfejlesztési koncepcióval, így azokra külön nem tér ki jelen stratégia. A Helyi Fejlesztési Stratégia szempontjából leginkább releváns megyei területfejlesztési program tartalma:

- **Átfogó célok 2030 A3. EGÉSZSÉGES, KÉPZETT LAKOSSÁG, EGYÜTTMŰKÖDŐ TÁRSADALOM**
A megyében fennmaradnak és dinamikusan bővülnek a tudás- és hálózattársadalomba való bekapcsolódás terén elért eredmények, és kialakulnak a munkaerőpiacra jutásban korlátozott csoportok bekapcsolódásához szükséges feltételek
- **Stratégia célok 2014-2020 T4. Tiszazug és Körös mente pozíciójának és öfenntartó képességének javítása**
- **Specifikus célok S1. A lakosság képzettségi szintjének és egészségi állapotának javítása, S3. Leszakadó társadalmi csoportok életminőségének és esélyegyenlőségének javítása**
- **Horizontális célok H1. Hálózat-társadalom**
kiépülése: Az önszerveződés és együttműködés erősítése, a társadalmi tőke növelése, **H2. Hozzájárulás az országos megújuló energiahasznosítási arány és energiahatékonyság növeléséhez, H3. Előrelépés a komplex társadalmi, gazdasági, környezeti fenntarthatóság terén, szervezeti-intézményi feltételek javítása H4. A foglalkoztatás növelése a társadalom minden aktív korú szegmensében**

A célok tartalma a megyei területfejlesztési koncepcióban kerültek kifejtésre.

A Helyi Fejlesztési Stratégia tartalmát befolyásoló, a térség gazdasági és környezeti fejlődését és a befogadást támogató programok, szolgáltatások:

A Helyi Fejlesztési Stratégia összeállítása során figyelembe vételre kerültek a térség releváns fejlesztését támogató Turisztikai Desztináció Menedzsment program, valamint a Bejárható Magyarország program is. Ugyan ezek a programok jelenleg a térségünkben nem működnek,

ugyanakkor a térségi turizmusfejlesztés (HFS 2. specifikus célja) ezeket a programokat kiegészítik, azok céljaihoz hozzájárul a térség környezeti adottságaira épülő turizmus fejlesztése.

4.4 SWOT

A Helyi Fejlesztési Stratégia összeállítása során a 4.2 helyzetfeltáró fejezetben már taglalásra és kifejtésre kerültek a Tiszazugi LEADER Helyi Akciócsoport területén fellelhető pozitív és negatív hatások, azok következményei, illetve néhány megoldási javaslat is. A térségben zajló folyamatok, azok hatásait legegyszerűbben **SWOT** elemzés segítségével lehet szemléltetni. Az analízis során áttekinthetjük a **térség** gazdasági, társadalmi, természeti **erősségeit**, azok **gyengeségeit**, illetve a legfontosabb **problémákat** illetve azok megoldási és fejlesztési **lehetőségeit**.

SWOT analízis elemei:

- **Erősségek-belső tényezők:** pozitív dolgok, pozitív hatásokkal, befolyásolhatóak, térséget erősítik,
- **Gyengeségek-belső tényezők:** pozitív hatásokat gyengítő dolgok, fejlesztésük szükséges, befolyásolhatóak,
- **Lehetőségek-külső tényezők:** olyan adottságok összessége, melyekre ráhatásunk nincs, de hozzájárulhat a térség fejlődéséhez, erősségeket segíti (stratégia fejlesztési területei),
- **Veszélyek-külső tényezők:** olyan adottságok, melyeket nem tudunk befolyásolni, kockázatot jelentenek.

A térség erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és veszélyeit az alábbi mátrix mutatja be:

<u>Erősségek</u>	<u>Gyengeségek</u>
Alföldi centrális földrajzi fekvés	Rossz közlekedési infrastruktúra
Mozaikos, sokszínű tájszerkezet	Kevés nagy létszámú foglalkoztató a térségben
Tisza, Körös folyók ökobázisa	Kevés kulturális célú épület, leromlott állaggal, közcélú épületek elhanyagoltsága
Gazdag termál- és gyógyvíz kincs	Fejlesztésekhez szükséges saját forrás hiánya
Jelentős számú alkalmazható humán erőforrás	Vállalkozások versenyképességének hiánya

Térségben működő középiskola	Fokozottan veszélyeztetett hátrányos helyzetűek nagy száma
Gazdag természeti- épített- és kultúrtörténeti emlékek	Magas az inaktív munkanélküliek száma, alacsony képzettség
Térségben működő néhány tőkeerős, versenyképes vállalkozás	Általános alapinfrastrukturális adottságok hiánya
Helyi termékek	Alternatív energiaforrások csekély alkalmazása
	Kihasztnátlan turisztikai értékek
	Elvándorlás, csökkenő gyereklétszám, elöregedés
<u>Lehetőségek</u>	<u>Veszélyek</u>
Munkaerő helyben tartása, foglalkoztatottság növelése	Önkormányzat nagy létszámú munkaerőt foglalkoztat
Vállalkozások fejlesztése, civil szervezetek megerősítése	Közcélú foglalkoztatás
Fokozottan veszélyeztetett hátrányos helyzetű lakosság felzárkóztatása képzésekkel	Általános tőkehiány
Alternatív energiaforrások alkalmazásának növelése, közcélú épületek fejlesztése	Elvándorlás fokozódása
Települések közötti együttműködések erősítése	Gazdasági válság térségre gyakorolt hatása
Helyi termékek kialakításának, értékesítésének elősegítése	Természeti értékek állapotának romlása
Turisztikai adottságok kiaknázása a természet ökoszisztémájának felborítása nélkül	Felsőfokú képzés hiánya

A SWOT elemzés alapján látható, hogy a térségben rejlő fejlesztési potenciál magas, nagy hangsúlyt kell fektetni a tőkehiányos vállalkozások megerősítésére, általuk a munkanélküliség csökkentésére, képzések révén pedig a hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatására és a közcélú munka kiváltására. A térségben rejlő környezeti potenciál magas, annak kiaknázása indokolt. Fontos

feladat a térség természeti értékeinek kihasználása a bioszféra felborítása nélkül, illetve az alternatív, megújuló erőforrások alkalmazása a fenntartható fejlődés biztosítása érdekében. (1. – 2. – 3. – 4. – 5. sz. melléklet)

	Belső Erősségek	Belső Gyengeségek
Külső Lehetőségek	Offenzív stratégia: Vállalkozások fejlesztése, munkanélküliség csökkentése, természeti értékekre épülő turizmusfejlesztés.	Fejlesztő stratégia: Munkaerő helyben tartásával a munkanélküliség csökkentése, alternatív energiaforrások alkalmazásával a fenntartható fejlődés biztosítása. Civil szervezetek megerősítésével hátrányos helyzetű lakosság felkarolása.
Külső Veszélyek	Védekező stratégia: Versenyszféra erősítésével a versenyszférában alkalmazott munkavállalók számának növelésével csökken az önkormányzati foglalkoztatottság (hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztatásának elősegítése). Képzések szervezésével ellensúlyozható a főiskola hiánya.	Elkerülő stratégia: Pályázati fejlesztési források hatékony alkalmazásával katalizátorként hat a térségre, mely számos problémát tud kezelni illetve negatív hatást enyhíteni. Önkormányzatok támogatásával valamelyest ellensúlyozható a leterheltségük.

4.5 Fejlesztési szükségletek azonosítása

A helyzetfeltárás fejezetben meghatározott, valamint a SWOT mátrix megalkotását követően, a térség erősségei, gyengeségei és lehetőségei (fejlesztési területek), valamint a fennálló veszélyek azonosításra kerültek, mely a Helyi Fejlesztési Stratégia fő irányvonalait határozzák meg. Az említett fejezetekben nem csupán a HACS tapasztalatai illetve gyűjtőmunkák során megszerzett adatok alapján, hanem a térség szereplőitől szerzett információk kerültek beépítésre, biztosítva ezzel az **ágazatköziséget**, valamint a különféle igények teljesítését is, mely megoldásokat nyújt a térség problémáira, mely az **alulról jövő kezdeményezések** alapja.

A helyzetfeltárás és a SWOT mátrix alapján az alábbi stratégiai lépések váltak szükségessé:

- **Offenzív stratégia:** Vállalkozások fejlesztése, munkanélküliség csökkentése, természeti értékekre épülő turizmusfejlesztés.
- **Fejlesztő stratégia:** Munkaerő helyben tartásával a munkanélküliség csökkentése, alternatív energiaforrások alkalmazásával a fenntartható fejlődés biztosítása. Civil szervezetek megerősítésével hátrányos helyzetű lakosság felkarolása.
- **Védekező stratégia:** Versenyszféra erősítésével a versenyszférában alkalmazott munkavállalók számának növelésével csökken az önkormányzati foglalkoztatottság

(hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztatásának elősegítése). Képzések szervezésével ellensúlyozható a főiskola hiánya.

- **Elkerülő stratégia:** Pályázati fejlesztési források hatékony alkalmazásával katalizátorként hat a térségre, mely számos problémát tud kezelni illetve negatív hatást enyhíteni. Önkormányzatok támogatásával valamelyest ellensúlyozható a leterheltségük.

Tekintettel arra, hogy a Helyi Fejlesztési Stratégiában rendelkezésre álló fejlesztési források mértéke korlátozott, így jelen stratégiának nem célja valamennyi, a térségben jelentkező probléma kezelése, sokkal inkább az egyes fókuszterületekre (munkahelyteremtés, vállalkozásfejlesztés, természeti értékekre épülő turizmusfejlesztés, hátrányos helyzetű csoportok támogatása, helyi termékek előállítása, településkép egyediségének megőrzése, civil szervezetek támogatása) összpontosít. A stratégia célja, hogy a meghatározott beavatkozási területeken olyan fejlesztések történjenek, mely viszonylag csekély forrás felhasználásával, a későbbiekben nagyobb fejlesztéseket tud indukálni, így mint egy katalizáló jelleggel hat a térségben, kiegészítve az Operatív Programokat.

Fejlesztési szükségletek, melyek a stratégia intézkedéseit határozzák meg:

1. Vállalkozások fejlesztése, versenyképességük növelése, piaci pozíciójuknak megerősítése.

A térségben a vállalkozások szerepe kiemelt fontosságú, hiszen a munkanélküliség illetve az elvándorlás kezelésében a tőkeerős vállalkozások elengedhetetlenek. A versenyképesség növelésével a vállalkozások piaci pozíciója, így hosszútávú fennmaradása biztosított. Fontos továbbá, hogy a térségben a stratégia által szervezett képzések eredményeként a hátrányos helyzetű csoportok felvevő bázisa is döntően a vállalkozások lesznek. Így a képzések integrálása a vállalkozásfejlesztésbe elengedhetetlen. A fejlesztés várható további pozitív hatásaként jelentkezhet a térségből történő elvándorlás csökkenése is. Jelen beavatkozási pontban a helyi termékek népszerűsítése is fejlesztési pontként jelentkezik. Kapcsolódás: Vidékfejlesztési Program, Terület- És Településfejlesztési Operatív Program.

2. Természeti értékekre épülő turizmusfejlesztés, természeti értékek megőrzése és fejlesztése.

A Helyi Fejlesztési Stratégiában meghatározott földrajzi terület igen nagy területet ölel magába, mely terület sokszínű természeti értékekkel rendelkezik. Megőrzésük, fejlesztésük elengedhetetlen a fenntartható fejlődés érdekében, illetve az egészséges bioszféra fenntartásában. A fejlesztés célja a technoszféra és a bioszféra összhangjának megteremtése, egyensúly biztosítása. A természeti értékekre épülő turizmusfejlesztés a térség egyik fő kiugrási pontja, mint ahogy az a 2007-2013 ciklusban is bizonyítást nyert. Jelen fejlesztéssel nem elsősorban a szálláshelyek fejlesztése a cél, hanem a térségben fellelhető turisztikai attrakciók számának növelése, így a vendégéjszakák számának növelésével elért pozitív gazdasági hatás. Kapcsolódás: Terület- És Településfejlesztési Operatív Program, Vidékfejlesztési Program.

3. Munkanélküliség kezelése.

A beavatkozási terület fontossága több negatív hatást is enyhíteni képes. Munkahelyek teremtésével javul a lakosság szociális helyzete, csökken az önkormányzatok leterheltsége (közcélu foglalkozás kiváltása), csökken a térségből történő elvándorlás, valamint a hátrányos helyzetű csoportok munkához juttatásával nagymértékben javulhatnak ezen csoportok életkörülményei. Kapcsolódás: Vidékfejlesztési Program, Terület- És Településfejlesztési Operatív Program, Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program.

4. Alternatív energiaforrások alkalmazása.

Magyarországon, így térségünkben is az alternatív (megújuló) energiaforrások alkalmazása csekélynek mondható, a fejlesztési potenciál ezen a területen óriási. A meg nem újuló energiaforrások hatékony gazdálkodásához, így a fenntartható fejlődés biztosítása érdekében elengedhetetlen a megújuló energiaforrások alkalmazásának növelése. A fejlesztés hatására javul a környezeti állapot minősége, így a lakosság egészségi állapota, valamint gazdasági jelentősége is nagy. Kapcsolódás: Környezeti És Energiahatékonysági Operatív Program, Terület- És Településfejlesztési Operatív Program.

5. Civil szervezetek erősítése.

A térség civil szervezeteinek erősítése közös érdekünk, hiszen tevékenységük igen sokrétű, számos területet érint. Ezen szervezetek megerősítésével több probléma megoldása várható: munkanélküliség kezelése, lakosság szociális helyzetének, egészségügyi állapotának javítása, helyi értékek megőrzése, hátrányos helyzetű csoportok felkarolása. Kapcsolódás: Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program.

6. Önkormányzatok támogatása.

A fejlesztés során az önkormányzatok leterheltségét csökkenthetjük, így más területekre nagyobb erőforrás állhat a rendelkezésükre. Településfejlesztési beruházások során javul a település megítélése, mely turisztikai szempontból gazdasági előnyökkel is járhat, valamint munkahelyteremtő hatása is van. Kapcsolódás: Terület- És Településfejlesztési Operatív Program.

7. Képzések.

A térségben az alacsony képzettségű lakosok száma magas, így ezen csoportoknak egyedüli kiugrási pontként a helyi igényeknek megfelelő szakképzettséget adó képzéseken történő részvétel lehet. A fejlesztés eredményeként a térség iskolai végzettsége minőségi javulást eredményez, munkanélküliséget kezel, így javul a térség lakosainak szociális helyzete. A beavatkozási pont elsődleges célcsoportja a fokozottan veszélyeztetett hátrányos helyzetű csoportok helyzetének javítása. Kapcsolódás: Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program, Gazdaságfejlesztési És Innovációs Operatív Program.

A konkrét intézkedések a 8. fejezetben kerültek kidolgozásra.

5. Horizontális célok

5.1 Esélyegyenlőség

A Helyi Fejlesztési Stratégia összeállítása és megvalósítása során kiemelt cél az esélyegyenlőség megteremtése. Az esélyegyenlőség biztosítása egyrészt **szférák szintjén** megvalósítandó, tehát valamennyi szféra (köz-, vállalkozói-, civilszféra) számára biztosítani szükséges a fejlesztési célok megvalósításának fejlesztési lehetőségeit, ugyanakkor fontos biztosítani **a fokozottan veszélyeztetett, társadalmi kirekesztettség és újratermelődő szegénységgel érintett társadalmi réteg** esélyegyenlőségének megteremtését. A stratégia összeállítása során a fejlesztési célokkal (7. és 8. fejezet) megteremtettük a szférák fejlesztési lehetőségei között azt az egészséges és a térség fejlődését elősegítő egészséges egyensúlyt, amely hozzájárul a térségben tapasztalható negatív tendenciák enyhítését, azok orvoslását, illetve a fejlesztési kiugrási pontok erősítését (munkanélküliség kezelése, vállalkozásfejlesztés, civil szervezetek fejlesztése, önkormányzatok fejlesztése, természeti értékek megőrzése, képzések biztosítása, alternatív erőforrások alkalmazása, fenntartható fejlődés biztosítása). A dokumentum tervezésének fázisában az esélyegyenlőség, illetve a teljes nyilvánosság biztosítása érdekében több kommunikációs (internetes felület, hirdetés, elektronikus levél, kérdőív, fórum) eszközt is alkalmaztunk a stratégia népszerűsítéséhez, a stratégia megalkotásába történő bevonás céljából. A tervezés folyamatában külön figyelmet érdemeltek a fokozottan hátrányos helyzetben lévő társadalmi szereplők megszólítása (szociális területen leszakadt csoportok, megváltozott munkaképességűek, mozgássérültek, romák stb.), véleményeik beépítése a stratégiába, ezen társadalmi rétegek esélyegyenlőségének megteremtése érdekében. (HFS 3. specifikus cél) A Tiszazugi LEADER Egyesület tagságában több olyan civil szervezet is megtalálható, melyek többsége a Helyi Akciócsoport fennállása óta folyamatosan kapcsolatban áll a Helyi Akciócsoport munkaszervezetével, így az információáramlás folyamatos volt mind a 2007-2013 ciklusban megalkotott Helyi Vidékfejlesztési Stratégia, mind pedig a Helyi Fejlesztési Stratégia során. A folyamatos kapcsolat biztosítja az esélyegyenlőséget a veszélyeztetett, nehéz helyzetben lévő társadalom számára. Ezen csoportok számára a legnagyobb probléma az alacsony végzettség, az ebből adódó munkanélküliség, és a fokozódó szociális leszakadás. A stratégia a felsorolt problémákat elsősorban vállalkozásfejlesztéssel, illetve szakmát adó képzések szervezésével tudja enyhíteni. Helyi szinten a probléma csupán enyhíthető, megoldása országos szintű kérdés. A stratégia megvalósítása során a kedvezményezettek által megvalósított fejlesztések nyomon követése indokolt, a Helyi fejlesztési Stratégia fő céljainak elérését biztosító monitoring működtetése fontos visszacsatolás a munkaszervezet munkáját illetően. Ezek alapján elmondható, hogy a Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárul a térséget érintő problémák enyhítéséhez, lehetőséget teremt a vállalkozások fejlesztése és képzések biztosítása révén a munkanélküliek munkához jutásához, így a szegénység csökkentéséhez. Esélyt teremt a fokozottan hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatásához, munka világába történő visszavezetést, szakmához jutást. Az esélyegyenlőség

biztosítása továbbá hozzájárul az önkormányzatok terheltségének (szociális segély, közcélú foglalkoztatás) csökkentéséhez is.

5.2 Környezeti fenntarthatóság

A Helyi Fejlesztési Stratégia tervezése, megvalósítása során fokozott cél (7. és 8. fejezet) a térségben található **sokszínű bioszféra megóvása**, a természeti értékekre épülő turisztikai célú fejlesztések biztosítása a környezetben fellelhető természetes folyamatok felborítása nélkül, a **fenntartható fejlődés** biztosításával. A stratégia lehetőséget teremt a természeti értékek kiaknázására úgy, hogy az a térség gazdaságára pozitív hatással legyen a turizmus segítségével. (HFS 2. specifikus célja) Fontos célja a stratégiának a fenntartható fejlődés érdekében, hogy a térségben csökkenjen a meg nem újuló erőforrások (szénhidrogének) alkalmazásának aránya a **megújuló erőforrások** (nap-, szél-, víz-, geotermikus energia, biomassza) alkalmazásával szemben. (HFS 1. és 5. specifikus céljai) Ennek megfelelően a stratégia megvalósítása során előnyt élveznek a megújuló energiaforrást alkalmazó fejlesztések, mivel ezek hozzájárulnak az EU2020 klímaváltozást érintő céljaihoz (Co2 kibocsátás csökkentése, környezeti erőforrások hatékonyságának növelése) is. A fejlesztések megvalósításának nyomon követése fontos feladat a környezeti fenntarthatóságot biztosító célok megvalósulásának ellenőrzésében.

6. A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása

A Helyi Fejlesztési Stratégia kidolgozása során integrált és innovatív elemek, fejlesztési célok is beépültek a 2007-2013 időszakban alkotott Helyi Vidékfejlesztési Stratégiához képest, melynek oka a térségben korábban jelentkezett problémák elmélyülése, illetve igény szerinti új szolgáltatások bevezetése.

Az integrált és innovatív elemek alkalmazását az indokolja, hogy a Helyi Fejlesztési Stratégiának kellően rugalmasnak kell lennie a térségben bekövetkező változásokhoz képest, így új megközelítést szükséges alkalmazni két nagy területen. Egyik terület, mely, mint integrált elem jelentkezik a stratégiában a „REL” stratégia alkalmazása. Másik terület az innovációban jelentkezik, mégpedig a halmozottan hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatását elősegítő képzések kombinálása a vállalkozások fejlesztésével. A „REL”, avagy rövid ellátási lánc-ban rejlő lehetőségeket a Vidékfejlesztési Program is taglalja, melynek a kockázatok miatt veszélyei is vannak. Stratégiánkban cél, hogy a térségben helyi termékkel foglalkozók együttműködésben, rövid ellátási láncon keresztül tudják forgalmazni a termékeiket, melyre nagy igény mutatkozott, ám megvalósítása még nem történt meg. Ezzel a folyamattal elősegíthető az ágazatköziség erősítése együttműködésekkel, hiszen a helyi terméket előállítók lehetnek magánszemélyek, illetve vállalatok, civil szervezetek (önkormányzatok), a helyi terméket értékesítők pedig szintén a felsorolt szférákból kerülhet ki. Ezzel az intézkedéssel biztosítható a térségi hagyományok megőrzése, foglalkoztatottság növelése, illetve a megélhetés

biztosítása. A „REL” stratégia jelentősége és integráltsága abban rejlik, hogy a cél elérése (helyi termékek értékesítése) érdekében a célcsoport körül mozgatja meg a közösséget valamennyi szféra szintjén, de ugyanakkor az értékesítési kapcsolatok kialakítása között szélesebb körű, a térségen is túlmutató kapcsolatokat épít ki, mely a térség kiugrási potenciálját erősíti. A Helyi Fejlesztési Stratégiában innovatív elemként, avagy új szolgáltatásként jelentkezik a hátrányos **helyzetű csoportok felzárkóztatását elősegítő** szakmát adó képzések tartása vállalkozásfejlesztéssel kombináltan. A szakmát adó képzések megjelenése, mint fejlesztési cél a stratégiában újdonságként jelentkezik, hiszen a 2007-2013 ciklusban kidolgozott Helyi Vidékfejlesztési Stratégia nem szakmát adó képzésekre fókuszált, így a célját nem vagy csak részben érte el. A hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatása több Operatív Programhoz is kapcsolódik, annak szükségessége és fontossága a Helyi Fejlesztési Stratégiában is kiemelt terület. A projekt lényege, hogy az induló és működő mikrovállalkozásokon, önkormányzatokon, egyházi jogi személyeken és nonprofit szervezeteken keresztül a helyi, hátrányos helyzetű csoportok megszólításra kerülnek, majd a térség szükségleteire alapozott szakmát adó képzéseken vesznek részt. A képzés sikeres elvégzése után a helyi vállalkozások, szintén a Helyi Fejlesztési Stratégiából megvalósított fejlesztésében vállalja, hogy a képzésen sikeresen megfelelt hátrányos helyzetű munkavállalót alkalmazza. Tekintettel arra, hogy a térségben jelentkező hátrányos helyzetű munkavállalók foglalkoztatásának ösztönzése forrásigényes folyamat, így a Helyi Fejlesztési Stratégia, mint katalizáló eszközként kívánja képzésekkel a foglalkoztatást elősegíteni, tőkeerős vállalkozások fejlesztésével kombinálva. Az innováció ezen módja összekapcsolja a társadalmilag szegregált csoportokat. Ez a folyamat kapcsolódik a munkanélküliség csökkentését célzó intézkedéshez, illetve a vállalkozásfejlesztéshez is. A stratégiában innovációként jelentkezik továbbá a stratégia megalkotása során (stratégia egyes munkaszakaszainak véleményezése, észrevételek beépítése stb.), illetve a fejlesztések megvalósítása során a térségi szereplők bevonása a döntéshozatalba (támogatásra javasolt projektek kiválasztása).

7. A stratégia beavatkozási logikája

7.1 A stratégia jövőképe

A Helyi Fejlesztési Stratégia megvalósítása során a térségben **új vállalkozások** jönnek létre, illetve **meglévő vállalkozások** versenyképessége nő, a foglalkoztatottság nő, így a **munkanélküliség csökken**, szakmát adó képzések révén a fokozottan veszélyeztetett csoportok bevezetése a munkavilágába sikerrel jár, a **megújuló energiaforrások** alkalmazásával, illetve a térség **turisztikai értékeire** épített fejlesztésekkel pedig a fenntartható fejlődés hosszútávon biztosítottá válik.

7.2 A stratégia célhierarchiája

Jövőkép

A Helyi Fejlesztési Stratégia megvalósítása során a térségben új vállalkozások jönnek létre, illetve meglévő vállalkozások versenyképessége nő, a foglalkoztatottság nő, így a munkanélküliség csökken, szakmát adó képzések révén a fokozottan veszélyeztetett csoportok bevezetése a munkavilágába sikerrel jár, a megújuló energiaforrások alkalmazásával, illetve a térség turisztikai értékeire épített fejlesztésekkel pedig a fenntartható fejlődés hosszútávon biztosítottá válik.

Átfogó cél(ok)			
1.	A térség adottságaira épülő, fenntartható fejlődést biztosító gazdaság- és területfejlesztés.		
2.	A térségben jelentkező negatív folyamatok mérséklését célzó szolgáltatásfejlesztés, hátrányos helyzetű csoportok támogatása, munkanélküliség, szegénység kezelése.		
Ssz.	Specifikus célok	Eredménymutatók megnevezése	Célértékek
1.	Vállalkozásfejlesztés, megújuló erőforrások alkalmazása	Támogatott projektek által létrehozott új munkahelyek száma (FTE (Full Time Equivalent, Teljes munkaidő egyenértékes)	5-10
2.	Turizmusfejlesztés	Támogatott projektek által létrehozott új turisztikai attrakciók száma	4-8
3.	Hátrányos helyzetű csoportok támogatása	Támogatott projekt keretében szervezett képzés eredményeként szerzett szakmai végzettségek száma	20-40
4.	Helyi termékek népszerűsítése	Támogatott projekt keretében összefogásban szereplő helyi termékek darabszáma	10-30
5.	Településkép megőrzése, megújuló erőforrások alkalmazása	Támogatott projekt keretében, településkép megítélésében jelentős szereppel bíró felújítással	5-10

		érintett épületek/építmények száma					
6.	Civil szervezetek tevékenységének támogatása	Támogatott projektek által a fejlesztéssel érintett lakosság száma	100-9000				
Intézkedések (beavatkozási területek)		Melyik specifikus cél(ok)hoz járul hozzá					
		1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.	Térségi vállalkozásfejlesztés, induló és működő vállalkozások támogatása, megújuló erőforrások alkalmazása	X	X	X	X		
2.	Környezeti adottságokra épülő turizmusfejlesztés	X	X	X	X	X	
3.	Fokozottan veszélyeztetett hátrányos helyzetű csoportok támogatása	X	X	X	X		X
4.	Együttműködésben megvalósított helyi termékek előállítás és népszerűsítése	X	X	X	X		X
5.	Településkép, mint tájértékek megőrzése, megújuló erőforrások alkalmazása		X			X	X
6.	Civil szervezetek tevékenységének támogatása		X	X	X	X	X
7.	Az egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörése	X		X			X

A választott célok szöveges indoklása (helyzetfeltárás és SWOT analízis alapján):

1. Vállalkozásfejlesztés, megújuló erőforrások alkalmazása

A térségben a mikro- és kisvállalkozások alapvető tökehiánnyal küzdenek, melyek gátat szabnak a fejlődésüknek, innovatív technológiák alkalmazásának, így összességében a fennmaradásuknak. A vállalkozások támogatásával új, innovatív technológiák, megújuló erőforrások alkalmazását helyezzük előtérbe az építési és eszközbeszerzéssel érintett fejlesztéseken túl. A célok elérésével javul a térség vállalkozásainak száma, meglévő vállalkozások versenyképessége nő, illetve munkahelyek kerülnek megőrzésre, új munkahelyek jönnek létre. A cél megvalósítása hozzájárul a fenntartható fejlődéshez, a klímaváltozás hatásainak csökkentéséhez, környezetvédelemhez és az erőforrások hatékonyságának növeléséhez. További cél a lakosság helyben tartása is. Cél megvalósításának fő forrása helyi szinten a LEADER program, kiegészíti:

Vidékfejlesztési Program: M06 - A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (19. cikk)

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program: 2.A. TÉRSÉGI GAZDASÁGI KÖRNYEZET FEJLESZTÉSE A FOGLALKOZTATÁS ELŐSEGÍTÉSÉRE PRIORITÁSI TENGYEL

Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program: GINOP 1 - Kkv-k versenyképességének javítása prioritási tengely

Környezeti És Energiahatékonysági Operatív Program: Energiahatékonyság növelése, megújuló energiaforrások alkalmazása prioritási tengely

2. Turizmusfejlesztés

A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület természeti adottságait tekintve igen sokrétű, megőrzése közös nemzeti érdek. Ezen természeti értékek (folyóvíz, holtágak, erdős területek, árterek stb.) döntően kihasználatlanok. A helyi környezeti adottságokra épülő turizmusfejlesztés eredményeként a természeti értékek megőrzésre kerülnek, turisztikai vonzerőt jelentenek majd, melyek növelik a térség turisztikai szálláshelyein eltöltött vendégéjszakák számát. Fejlesztés elsődleges célja tehát a térségben újdonságként jelentkező turisztikai attrakciók, melyek hozzájárulnak a térség környezeti állapotának megőrzéséhez, valamint gazdaságfejlesztéshez is. A specifikus cél térségek közötti együttműködések keretében is megvalósulhat más térség HACS-HACS együttműködésével. Cél megvalósításának fő forrása helyi szinten a LEADER program, kiegészíti:

Vidékfejlesztési Program: M06 - A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (19. cikk) 6.4 alinézkedés

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program: 2.A. TÉRSÉGI GAZDASÁGI KÖRNYEZET FEJLESZTÉSE A FOGLALKOZTATÁS ELŐSEGÍTÉSÉRE PRIORITÁSI TENGYELY,
1.2. Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés

Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program: GINOP 7 Turizmus prioritási tengely

3. Hátrányos helyzetű csoportok támogatása

A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület a 290/2014. (XI. 26.) Korm. rend. szerint kedvezményezett járásokkal és/vagy a 105/2015. (IV. 23.) Korm. rend. szerint kedvezményezett településekkel az állandó népességük legalább 15%-ában érintett Helyi Akciócsoport vagyunk, mely területen a fokozottan veszélyeztetett, hátrányos helyzetű csoportok kiemelt támogatása prioritást élvez. Ezen csoportok elsődleges kiugrási pontja a térségi vállalkozások igényeinek megfelelő szakmai végzettséget adó képzések elvégzése, majd a megszerzett szakképesítéssel munkavállalás. A cél megvalósítása hozzájárul az esélyegyenlőség megteremtéséhez, illetve az elvándorlás mértékének csökkentéséhez is. További cél az **EFOP 1.7** intézkedéséhez kapcsolódó kedvezőtlen szocio-demográfiai folyamatok megtörése HACS együttműködéssel. Cél megvalósításának fő forrása helyi szinten a LEADER program, kiegészíti:

Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program: Gyarapodó tudástőke prioritási tengely;
1.7 Az egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörése

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program: MEGYEI ÉS HELYI EMBERI ERŐFORRÁS FEJLESZTÉSEK, FOGLALKOZTATÁS-ÖSZTÖNZÉS ÉS TÁRSADALMI EGYÜTTMŰKÖDÉS prioritási tengely 5.A A foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése

Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program: GINOP 6 Versenyképes munkaerő prioritási tengely

4. Helyi termékek népszerűsítése

A helyi termékek, mint a térség hagyományait tükröző hozzáadott értékek jelentkeznek, melyek támogatása, megőrzése nemzeti érdek. A vidékfejlesztés kiemelt területe ezen értékek megőrzése, mellyel gazdasági célokat (vállalkozásfejlesztés), illetve szociális területeken is érhetünk el célokat (hátrányos helyzetű csoportok bevonása). A specifikus cél térségek közötti együttműködések keretében is megvalósulhat más térség HACS-HACS együttműködésével. Cél megvalósításának fő forrása helyi szinten a LEADER program, kiegészíti:

Vidékfejlesztési Program: M06 - A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (19. cikk) 6.2 alintézkedés; M16 – Együttműködés

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program: 2.A. TÉRSÉGI GAZDASÁGI KÖRNYEZET FEJLESZTÉSE A FOGLALKOZTATÁS ELŐSEGÍTÉSÉRE PRIORITÁSI TENGEY

5. Településkép megőrzése, megújuló erőforrások alkalmazása

A Tiszazugi térség települései, mint vidéki térség épített örökségének megóvása fontos érdek, célja az épített örökség megőrzése az utókor számára, ugyanakkor a rendezett településkép turizmus területén elérhető látogatói számot nagymértékben növelheti, mely gazdasági előnyökkel jár. Beavatkozás célja a településkép megjelenésében jelentős szereppel bíró épületek felújítása, energiahatékonyságának javítása. A cél megvalósítása hozzájárul a fenntartható fejlődéshez, a klímaváltozás hatásainak csökkentéséhez, környezetvédelemhez és az erőforrások hatékonyságának növeléséhez. Cél megvalósításának fő forrása helyi szinten a LEADER program, kiegészíti:

Vidékfejlesztési Program: M07 - Alapvető szolgáltatások és a falvak megújítása a vidéki térségekben

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program: 3.B A települési önkormányzatok energiahatékonyságának javítása és a megújuló energiaforrások részarányának növelése; KÖZÖSSÉGI SZINTEN IRÁNYÍTOTT VÁROSI HELYI FEJLESZTÉSEK (CLLD) PRIORITÁSI TENGEY (HACS-al együttműködve)

Környezeti És Energhatékonyági Operatív Program: Energhatékonyág növelése, megújuló energiaforrások alkalmazása prioritási tengely

6. Civil szervezetek tevékenységének támogatása

A térség civil szervezeteinek támogatása, mivel tevékenységük számtalan területet érintenek, így támogatásuk elengedhetetlen a térség működéséhez. Támogatásuk eredményeként a térségben a

közösségi kezdeményezés alapelv erősödik, ágazatköziség valósul meg, mely hatékonyan képes reagálni a meglévő problémákra. Cél megvalósításának fő forrása helyi szinten a LEADER program, kiegészíti:

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program: KÖZÖSSÉGI SZINTEN IRÁNYÍTOTT VÁROSI HELYI FEJLESZTÉSEK (CLLD) PRIORITÁSI TENGELY (HACS-al együttműködve)

Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program: Együttműködő társadalom prioritási tengely

Valamennyi cél esetében kiemelt kapcsolódási pont az **Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program 1.7 intézkedése:**

Az egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörése

Az intézkedés kiegészíti a hátrányos helyzetű és a leghátrányosabb helyzetű járásokban működő helyi akciócsoportok (HACS-ok) által kidolgozott stratégiák társadalmi felzárkózási céljai megvalósítását. Igazodva a helyi megvalósítás önállóságához, a helyi pályázók választják ki, hogy melyeket kívánják az alábbiak közül megvalósítani azzal a feltétellel, hogy a kiválasztott tevékenységeknek illeszkedniük kell a HACS stratégiájához, valamint a területén elfogadott legalább egy települési szintű, a **2/2012. (VI. 5.) EMMI rendelet** szerinti helyi esélyegyenlőségi program végrehajtásához:

- 1) Helyi felzárkózást szolgáló tudás bővítése
- 2) Többfunkciós közösségi szolgáltató terek működtetése
- 3) Kedvezőtlen szocio-demográfiai térségi folyamatok megtörése (pl. fiatalok helyben tartása, helyi tudástőke növelése)
- 4) Közösségépítés és -megtartás, építve az 1.3 intézkedésben kialakított módszertanra és mentorhálózatra
- 5) A környezeti fenntarthatósági szempontoknak való megfelelés (kizárólag ESZA fejlesztés)

Az intézkedés kedvezményezettjei HACS illetve az általuk kijelölt kedvezményezett kör lehet (helyi és területi költségvetési szervek, államháztartáson kívüli nonprofit szervezetek). Az intézkedés kiegészíti a hátrányos helyzetű és a leghátrányosabb helyzetű járásokban működő helyi akciócsoportok által kidolgozott stratégiák társadalmi felzárkóztatási céljait.

8. Cselekvési terv

8.1 Az intézkedések leírása

- 1. I. Az intézkedés megnevezése:** Térségi vállalkozásfejlesztés, induló és működő vállalkozások támogatása, megújuló erőforrások alkalmazásával.
- 2. Specifikus cél:** Vállalkozásfejlesztés, megújuló erőforrások alkalmazása; Turizmusfejlesztés; Hátrányos helyzetű csoportok támogatása; Helyi termékek népszerűsítése.

- 3. Indoklás, alátámasztás:** A térségben a mikro- és kisvállalkozások alapvető tőkehiánnyal küzdenek, melyek gátat szabnak a fejlődésüknek, innovatív technológiák alkalmazásának, így összességében a fennmaradásuknak. A vállalkozások támogatásával új, innovatív technológiák, megújuló erőforrások alkalmazását helyezük előtérbe az építési és eszközbeszerzéssel érintett fejlesztéseken túl. Az intézkedés hozzájárul a vállalkozások versenyképességének növeléséhez, új vállalkozások indulását teszi lehetővé, munkahelyeket teremt, illetve őriz meg, ezzel hozzájárul a térségben tapasztalható elvándorlás negatív hatásainak enyhítéséhez. A cél megvalósítása hozzájárul a fenntartható fejlődéshez, a klímaváltozás hatásainak csökkentéséhez, környezetvédelemhez és az erőforrások hatékonyságának növeléséhez. További cél a lakosság helyben tartása is.
- 4. A támogatható tevékenység területek meghatározása:** Az intézkedés keretében támogatásban részesülnek munkahelyet teremtő induló és működő vállalkozások, munkahelyet megőrző működő vállalkozások, melyek tevékenységüket a Helyi Fejlesztési Stratégia településein végzik. Támogatásra kerülnek olyan vállalkozások, melyek végzett vagy tervezett tevékenységük keretében előtérbe helyezik megújuló erőforrások alkalmazását, hozzájárulva így a fenntartható fejlődés biztosításához. Az intézkedés hozzájárul a vállalkozások tevékenységi körébe tartozó fejlesztéseken túl új tevékenységek, új szolgáltatások bevezetéséhez szükséges fejlesztésekhez.
- 5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** Az intézkedés kapcsolódik (fő forrás LEADER):

Vidékfejlesztési Program: M06 - A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (19. cikk)

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program: 2.A. TÉRSÉGI GAZDASÁGI KÖRNYEZET FEJLESZTÉSE A FOGLALKOZTATÁS ELŐSEGÍTÉSÉRE PRIORITÁSI TENGEY

Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program: GINOP 1 - Kkv-k versenyképességének javítása prioritási tengely

Környezeti És Energiahatékonysági Operatív Program: Energiahatékonyság növelése, megújuló energiaforrások alkalmazása prioritási tengely

Kiegészítő lehatároló elemként jelentkezik:

Alulról jövő kezdeményezésként, együttműködő megállapodás megkötése a Helyi Akciócsoporttal, melynek célja a Helyi Fejlesztési Stratégia időszakos aktualizálásában való konzultáción történő részvétel. A kedvezményezett legalább egy alkalommal köteles a fejlesztéssel érintett település önkormányzata részére önkéntes, közösségi szolgáltatást nyújtani, mely elősegíti az ágazatközi együttműködések kialakítását. A kedvezményezett vállalja, hogy a

megvalósítást követően bemutatkozó anyagot készít a fejlesztésről, melyet eljuttat a LEADER Helyi Akciócsoport számára, honlapon történő megjelenés céljából, biztosítva a nyilvánosságot és a LEADER program népszerűsítését. A fejlesztés megvalósításához építési beruházás esetében helyi vagy HACS térségi vállalkozásokkal valósítja meg egy részét vagy egészét, melyről együttműködési megállapodást köt, mellyel a helyi vállalkozók piaci stabilitását segíti elő. A kedvezményezett vállalja, hogy a fejlesztés keretén belül beszerzett eszközök, gépek használatát és tárolását nem helyezi át a Tiszazugi LEADER HACS településeiről az üzemeltetési időszak alatt.

6. A jogosultak köre: Induló és működő mikro- és kisvállalkozás, őstermelő.

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

- *Elősegíti a térség gazdasági fejlődését,*
- *munkahelyet őriz meg vagy munkahelyet teremt,*
- *új terméket vagy új szolgáltatás hoz létre,*
- *hozzájárul a térség helyi sajátosságaihoz (térség erőforrásaira épülő termékek és szolgáltatások),*
- *nem lehet piactorzító, kizorító hatású (ne a térség igényeit lefedő termékek és szolgáltatások fejlesztésére irányuljon, piac túltelítettségének elkerülése érdekében),*
- *hátrányos helyzetű munkavállalót alkalmaz a fejlesztés során (fiatal pályakezdő, 30 év alatti fiatal, roma, szellemi- és/vagy testi fogyatékos, nő, megváltozott munkaképességű, 50 év feletti, tartósan munkanélküli).*

8. Tervezett forrás:

- a. *az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti tárfinanszírozás) nagysága: 120.000.000 Ft.*
- b. *a támogatás aránya: Kunszentmártoni járás településein: 70%, Szolnoki járás településein: 65%*
- c. *a projektméret korlátai: 500.000 Ft. – 20.000.000 Ft.*
- d. *a támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített¹ költségelszámolás):*

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2016. I. félév; 2017. I. félév.

10. Kimeneti indikátorok: *A célértékek legyenek arányban az intézkedésre allokált*

forráskerettel. Az alább megadott, kötelezően alkalmazandó indikátorok köre kiegészíthető.

- a. *A támogatott projektek száma (db),*
- b. *A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db),*

¹ Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

- c. *Létrehozott új szolgáltatások/termékek száma (db),*
- d. *Megújuló erőforrásokat alkalmazó projektek száma (db).*

1. II. Az intézkedés megnevezése: Környezeti adottságokra épülő turizmusfejlesztés

2. **Specifikus cél:** Vállalkozásfejlesztés, megújuló erőforrások alkalmazása; Turizmusfejlesztés; Hátrányos helyzetű csoportok támogatása; Helyi termékek népszerűsítése; Településkép megőrzése, megújuló erőforrások alkalmazása.
3. **Indoklás, alátámasztás:** A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület természeti adottságait tekintve igen sokrétű, megőrzése közös nemzeti érdek. Ezen természeti értékek (folyóvíz, holtágak, erdős területek, árterek stb.) döntően kihasználatlanok. A helyi környezeti adottságokra épülő turizmusfejlesztés eredményeként a természeti értékek megőrzésre kerülnek, turisztikai vonzerőt jelentenek majd, melyek növelik a térség turisztikai szálláshelyein eltöltött vendégéjszakák számát. Fejlesztés elsődleges célja tehát a térségben újdonságként jelentkező turisztikai attrakciók számának növelése, melyek hozzájárulnak a térség környezeti állapotának megőrzéséhez, valamint gazdaságfejlesztéshez is a turisták számának növekedésével.
4. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:** Támogatásra kerülnek azok a projektek, melyek elsődleges célja a térség környezeti adottságaira épülő turisztikai attrakciók létrehozása. Támogatható tevékenység a meglévő turisztikai szálláshelyek korszerűsítése, melyek meglévő vagy új turisztikai attrakciókra épülnek. **Turisztikai attrakció:** A Tiszazugi LEADER HACS illetékességi területén megtalálható, környezeti adottságokra, természeti értékekre épülő szolgáltatás vagy szolgáltatások
5. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** Az intézkedés kapcsolódik (fő forrás LEADER):

Vidékfejlesztési Program: M06 - A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (19. cikk) 6.4 alinézkedés

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program: 2.A. TÉRSÉGI GAZDASÁGI KÖRNYEZET FEJLESZTÉSE A FOGLALKOZTATÁS ELŐSEGÍTÉSÉRE PRIORITÁSI TENGEY,
1.2. Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés

Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program: GINOP 7 Turizmus prioritási tengely

Kiegészítő lehatároló elemként jelentkezik:

Alulról jövő kezdeményezésként, együttműködő megállapodás megkötése a Helyi Akciócsoporttal, melynek célja a Helyi Fejlesztési Stratégia időszakos aktualizálásában való konzultáción történő részvétel. A kedvezményezett vállalja, hogy a megvalósítást követően bemutatkozó anyagot készít a fejlesztésről, melyet eljuttat a LEADER Helyi Akciócsoport

számára, honlapon történő megjelenés céljából, biztosítva a nyilvánosságot és a LEADER program népszerűsítését. A fejlesztés megvalósításához építési beruházás esetében helyi vagy HACS térségi vállalkozásokkal valósítja meg egy részét vagy egészét, melyről együttműködési megállapodást köt, mellyel a helyi vállalkozók piaci stabilitását segíti elő. A kedvezményezett részéről **Turisztikai Programcsomag** készítése, amely legalább 3 település turisztikai kínálatát tartalmazza.

6. A jogosultak köre: Induló és működő *mikrovállalkozás, természetes személy, nonprofit szervezet, egyházi jogi személy.*

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

- *Elősegíti a térség gazdasági fejlődését,*
- *munkahelyet őriz meg vagy munkahelyet teremt,*
- *új szolgáltatást hoz létre,*
- *hozzájárul a térség helyi sajátosságaihoz (térség erőforrásaira épülő szolgáltatások),*
- *nem lehet piactorzító, kizorító hatású (ne a térség igényeit lefedő szolgáltatások fejlesztésére irányuljon, piac túltelítettségének elkerülése érdekében).*

8. Tervezett forrás:

- a. *az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti tárfinanszírozás) nagysága: 100.000.000 Ft.*
- b. *a támogatás aránya: Kunszentmártoni járás településein: 70%, Szolnoki járás településein: 65%*
- c. *a projektméret korlátai: 1.000.000 Ft. – 20.000.000 Ft.*
- d. *a támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített² költségelszámolás):*

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2016. II. félév; 2017 II. félév

10. Kimeneti indikátorok: *A célértékek legyenek arányban az intézkedésre allokált forráskerettel. Az alább megadott, kötelezően alkalmazandó indikátorok köre kiegészíthető.*

- a. *A támogatott projektek száma (db),*
- b. *A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db),*
- c. *Létrehozott új szolgáltatások száma (db).*

1. III. Az intézkedés megnevezése: Fokozottan veszélyeztetett hátrányos helyzetű csoportok támogatása

² Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

2. **Specifikus cél:** Vállalkozásfejlesztés, megújuló erőforrások alkalmazása; Turizmusfejlesztés; Hátrányos helyzetű csoportok támogatása; Helyi termékek népszerűsítése; Civil szervezetek tevékenységének támogatása.
3. **Indoklás, alátámasztás:** A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület a 290/2014. (XI. 26.) Korm. rend. szerint kedvezményezett járásokkal és/vagy a 105/2015. (IV. 23.) Korm. rend. szerint kedvezményezett településekkel az állandó népességük legalább 15%-ában érintett Helyi Akciócsoport vagyunk, mely területen a fokozottan veszélyeztetett, hátrányos helyzetű csoportok kiemelt támogatása prioritást élvez. Ezen csoportok elsődleges kiugrási pontja a térségi vállalkozások igényeinek megfelelő szakmai végzettséget adó képzések elvégzése, majd a megszerzett szakképesítéssel munkavállalás. Az intézkedés célja tehát a hátrányos helyzetű csoportok esélyegyenlőségének megteremtése, a társadalmi kirekesztettség csökkentése, szociális helyzetük javítása. A cél megvalósítása hozzájárul az esélyegyenlőség megteremtéséhez, illetve az elvándorlás mértékének csökkentéséhez is.
4. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:** Támogatható tevékenység keretében a kedvezményezett vállalja, hogy a térségben fellelhető vállalkozásokkal együttműködési megállapodás keretében felméri a munkaerő igényeket, majd ehhez igazodva szakmai végzettséget adó (OKJ szint) képzést szervez.
5. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** Az intézkedés kapcsolódik (fő forrás LEADER):

Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program: Gyarapodó tudástőke prioritási tengely

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program: MEGYEI ÉS HELYI EMBERI ERŐFORRÁS FEJLESZTÉSEK, FOGLALKOZTATÁS-ÖSZTÖNZÉS ÉS TÁRSADALMI EGYÜTTMŰKÖDÉS prioritási tengely
5.A A foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése

Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program: GINOP 6 Versenyképes munkaerő prioritási tengely

Kiegészítő lehatároló elemként jelentkezik:

Alulról jövő kezdeményezésként, együttműködő megállapodás megkötése a Helyi Akciócsoporttal, melynek célja a Helyi Fejlesztési Stratégia időszakos aktualizálásában való konzultáción történő részvétel. A kedvezményezett vállalja, hogy a megvalósítást követően bemutatkozó anyagot készít a képzésről, melyet eljuttat a LEADER Helyi Akciócsoport számára, honlapon történő megjelenés céljából, biztosítva a nyilvánosságot és a LEADER program népszerűsítését. Felmérési anyag elkészítése a térség vállalkozóival, együttműködési megállapodás részeként, melyet eljuttat a HACCS részére. A képzés részeként, kötelező legalább egy előadás megtartása az egészséges életmóddal kapcsolatos témakörben,

6. A jogosultak köre: Induló és működő mikrovállalkozás, nonprofit szervezet, önkormányzat, egyházi jogi személy.

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

- Helyi igényeknek megfelelő képzések szervezése,
- Képzések komplexitása.

8. Tervezett forrás:

- a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti tárfinanszírozás) nagysága: 8.450.000 Ft.
- b. a támogatás aránya: Kunszentmártoni járás településein: 95%, Szolnoki járás településein: 75%
- c. a projektméret korlátai: 750.000 Ft. – 2.250.000Ft.
- d. a támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített³ költségelszámolás):

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2016. I. félév; 2017. I. félév.

10. Kimeneti indikátorok: A célértékek legyenek arányban az intézkedésre allokált forrásokkal. Az alább megadott, kötelezően alkalmazandó indikátorok köre kiegészíthető.

- a. A támogatott projektek száma (db),
- b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db),
- c. Tervezett szakmai végzettségek száma (db).

1. IV. Az intézkedés megnevezése: Együttműködésben megvalósított helyi termékek előállításának és népszerűsítése

- 2. Specifikus cél:** Vállalkozásfejlesztés, megújuló erőforrások alkalmazása; Turizmusfejlesztés; Hátrányos helyzetű csoportok támogatása; Helyi termékek népszerűsítése; Civil szervezetek tevékenységének támogatása.
- 3. Indoklás, alátámasztás:** A helyi termékek, mint a térség hagyományait tükröző hozzáadott értékek jelentkeznek, melyek támogatása, megőrzése nemzeti érdek. A vidékfejlesztés kiemelt területe ezen értékek megőrzése, mellyel gazdasági célokat (vállalkozásfejlesztés), illetve szociális területeken is érhetünk el célokat (hátrányos helyzetű csoportok bevonása).
- 4. A támogatható tevékenység területének meghatározása:** Támogatható tevékenység keretében a kedvezményezett rövid ellátási lánc kialakítását vállalja, melynek keretében együttműködési megállapodás formájában biztosítja a helyi termék előállítását és

³ Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

értékesítését. Helyi termék: A Tiszazugi LEADER HACS illetékeségi területén honos vagy ott megtermelt, előállított termék.

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás: Az intézkedés kapcsolódik (fő forrás LEADER):

Vidékfejlesztési Program: M06 - A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (19. cikk) 6.2 alintézkedés; M16 – Együttműködés

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program: 2.A. TÉRSÉGI GAZDASÁGI KÖRNYEZET FEJLESZTÉSE A FOGLALKOZTATÁS ELŐSEGÍTÉSÉRE PRIORITÁSI TENGELY

Kiegészítő lehatároló elemként jelentkezik:

Alulról jövő kezdeményezésként, együttműködő megállapodás megkötése a Helyi Akciócsoporttal, melynek célja a Helyi Fejlesztési Stratégia időszakos aktualizálásában való konzultáción történő részvétel. A kedvezményezett vállalja, hogy a megvalósítást követően bemutatkozó anyagot készít a fejlesztésről, melyet eljuttat a LEADER Helyi Akciócsoport számára, honlapon történő megjelenés céljából, biztosítva a nyilvánosságot és a LEADER program népszerűsítését. A kedvezményezett és a helyi terméket előállító között kötött együttműködési megállapodás HACS részére történő megküldése. A kedvezményezett vállalja, hogy a Tiszazugi LEADER HACS településein helyi termékével közösségi munka keretében, népszerűsítés céljából megjelenik.

6. A jogosultak köre: Induló és működő *mikrovállalkozás, nonprofit szervezet, önkormányzat, egyházi jogi személy, őstermelő, természetes személy.*

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

- *Értékesítési lánc száma (értékesítési csatornák száma),*
- *Helyi terméket előállítók száma,*
- *Helyi termék védjegy kialakítása.*

8. Tervezett forrás:

- a. *az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti tárfinanszírozás) nagysága: 20.000.000 Ft.*
- b. *a támogatás aránya: Kunszentmártoni járás településein: 70%, Szolnoki járás településein: 65%*
- c. *a projektméret korlátai: 500.000 - 3.500.000 Ft.*
- d. *a támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített⁴ költségszámolás):*

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2016. II. félév; 2017. II. félév.

⁴ Egyszerűsített költségszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

10. Kimeneti indikátorok: *A célértékek legyenek arányban az intézkedésre allokált forráskerettel. Az alább megadott, kötelezően alkalmazandó indikátorok köre kiegészíthető.*

- a. *A támogatott projektek száma (db),*
- b. *A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db),*
- c. *Helyi terméket előállítók száma (db),*
- d. *Értékesítési láncba bevont települések száma (db),*
- e. *Értékesítési csatornák száma (db).*

1. V. Az intézkedés megnevezése: Településkép, mint tájértékek megőrzése, megújuló erőforrások alkalmazása

2. Specifikus cél: Turizmusfejlesztés; településkép megőrzése, megújuló erőforrások alkalmazása; civil szervezetek tevékenységének támogatása

3. Indoklás, alátámasztás: A Tiszazugi térség települései, mint vidéki térség épített örökségének megóvása fontos érdek, célja az épített örökség megőrzése az utókor számára, ugyanakkor a rendezett településkép turizmus területén elérhető látogatói számot nagymértékben növelheti, mely gazdasági előnyökkel jár. Beavatkozás célja a településkép megjelenésében jelentős szereppel bíró épületek felújítása, energiahatékonyságának javítása. A cél megvalósítása hozzájárul a fenntartható fejlődéshez, a klímaváltozás hatásainak csökkentéséhez, környezetvédelemhez és az erőforrások hatékonyságának növeléséhez. További cél a lakosság helyben tartása, illetve új értékek létrehozása.

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása: Támogatás keretében a településképben meghatározó elemként jelentkező épületek, építmények felújítása, új tájértékek építése valósulhat meg akár megújuló erőforrások alkalmazásával.

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás: Az intézkedés kapcsolódik (fő forrás LEADER):

Vidékfejlesztési Program: M07 - Alapvető szolgáltatások és a falvak megújítása a vidéki térségekben

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program: 3.B A települési önkormányzatok energiahatékonyságának javítása és a megújuló energiaforrások részarányának növelése; KÖZÖSSÉGI SZINTEN IRÁNYÍTOTT VÁROSI HELYI FEJLESZTÉSEK (CLLD) PRIORITÁSI TENGELY (HACS-al együttműködve)

Környezeti És Energhatékonyági Operatív Program: Energhatékonyág növelése, megújuló energiaforrások alkalmazása prioritási tengely

Kiegészítő lehatároló elemként jelentkezik:

Alulról jövő kezdeményezésként, együttműködő megállapodás megkötése a Helyi Akciócsoporttal, melynek célja a Helyi Fejlesztési Stratégia időszakos aktualizálásában való konzultáción történő részvétel. A kedvezményezett vállalja, hogy a megvalósítást követően bemutatkozó anyagot készít a fejlesztésről, melyet eljuttat a LEADER Helyi Akciócsoport számára, honlapon történő megjelenés céljából, biztosítva a nyilvánosságot és a LEADER program népszerűsítését. A fejlesztés megvalósításához építési beruházás esetében helyi vagy HACS térségi vállalkozásokkal valósítja meg egy részét vagy egészét, melyről együttműködési megállapodást köt, mellyel a helyi vállalkozók piaci stabilitását segíti elő.

6. A jogosultak köre: Önkormányzat, nonprofit szervezet, egyházi jogi személy.

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

- *Fejlesztéshez megújuló erőforrásokat alkalmaz,*
- *Új településképi értéket teremt.*

8. Tervezett forrás:

- a. *az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti tárfinanszírozás) nagysága: 80.000.000 Ft.*
- b. *a támogatás aránya: Kunszentmártoni járás településein: 95%, Szolnoki járás településein: 75%*
- c. *a projektméret korlátai: 1.000.000 – 10.000.000 Ft.*
- d. *a támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített⁵ költségelszámolás):*

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2016. II. félév; 2017. II. félév.

10. Kimeneti indikátorok: *A célértékek legyenek arányban az intézkedésre allokált forrással. Az alább megadott, kötelezően alkalmazandó indikátorok köre kiegészíthető.*

- a. *A támogatott projektek száma (db),*
- b. *A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db),*
- c. *Megújuló erőforrásokat alkalmazó projektek száma (db).*

1. VI. Az intézkedés megnevezése: Civil szervezetek tevékenységének támogatása

⁵ Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

2. **Specifikus cél:** Turizmusfejlesztés; Hátrányos helyzetű csoportok támogatása; Helyi termékek népszerűsítése; településkép megőrzése, megújuló erőforrások alkalmazása; civil szervezetek tevékenységének támogatása
3. **Indoklás, alátámasztás:** A térség civil szervezeteinek támogatása, mivel tevékenységük számtalan területet érintenek, így támogatásuk elengedhetetlen a térség működéséhez. Támogatásuk eredményeként a térségben a közösségi kezdeményezés alapelv erősödik, ágazatköziség valósul meg, mely hatékonyan képes reagálni a meglévő problémákra.
4. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:** Támogatás keretében a civil szervezet tevékenységéhez kapcsolódó fejlesztés támogatható.
5. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** Az intézkedés kapcsolódik (fő forrás LEADER):

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program: KÖZÖSSÉGI SZINTEN IRÁNYÍTOTT VÁROSI HELYI FEJLESZTÉSEK (CLLD) PRIORITÁSI TENGELY (HACS-al együttműködve)

Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program: Együttműködő társadalom prioritási tengely

Kiegészítő lehatároló elemként jelentkezik:

Alulról jövő kezdeményezésként, együttműködő megállapodás megkötése a Helyi Akciócsoporttal, melynek célja a Helyi Fejlesztési Stratégia időszakos aktualizálásában való konzultáción történő részvétel. A kedvezményezett vállalja, hogy a megvalósítást követően bemutatkozó anyagot készít a fejlesztésről, melyet eljuttat a LEADER Helyi Akciócsoport számára, honlapon történő megjelenés céljából, biztosítva a nyilvánosságot és a LEADER program népszerűsítését. A fejlesztés megvalósításához építési beruházás esetében helyi vagy HACS térségi vállalkozásokkal valósítja meg egy részét vagy egészét, melyről együttműködési megállapodást köt, mellyel a helyi vállalkozók piaci stabilitását segíti elő. A kedvezményezett vállalja, hogy a fejlesztés keretén belül beszerzett eszközök, gépek használatát és tárolását nem helyezi át a Tiszazugi LEADER HACS településeiről az üzemeltetési időszak alatt.

6. **A jogosultak köre:** Nonprofit szervezet.

7. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:**

- *Hátrányos helyzetű, kirekesztett csoportokkal kapcsolatos a fejlesztés,*
- *A fejlesztésben szerepet játszik az egészséges életmódra nevelésben.*

8. **Tervezett forrás:**

- a. *az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti tárfinanszírozás) nagysága: 43.000.000 Ft.*
- b. *a támogatás aránya: Kunszentmártoni járás településein: 95%, Szolnoki járás településein: 75%*

- c. a projektméret korlátai: 500.000 – 5.000.000 Ft.
- d. a támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített⁶ költségelszámolás):

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2016. I. félév; 2017. I. félév.

10. Kimeneti indikátorok: A célértékek legyenek arányban az intézkedésre allokált forráskerettel. Az alább megadott, kötelezően alkalmazandó indikátorok köre kiegészíthető.

- a. A támogatott projektek száma (db),
- b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db).

1. VII. Az intézkedés megnevezése: Kedvezőtlen szocio-demográfiai térségi folyamatok megtörése (pl. fiatalok helyben tartása, helyi tudástőke növelése) **EFOP 1.7** forrásaiból

2. Specifikus cél: Vállalkozásfejlesztés, megújuló erőforrások alkalmazása; Hátrányos helyzetű csoportok támogatása; Civil szervezet tevékenységének támogatása

3. Indoklás, alátámasztás: A térségben a fiatalok elvándorlása problémaként jelentkezik, mely további negatív gazdasági hatásokat indukál. Ennek a kedvezőtlen szocio-demográfiai térségi folyamatok megtörése a térség egészének érdeke. Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program 1.7 intézkedés keretében, az egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörését célozzuk HACS együttműködéssel, helyi és területi költségvetési szervekkel, államháztartáson kívüli nonprofit szervezetekkel. Az intézkedés kapcsolódik a HFS 3. intézkedéséhez. A projekt forrásigénye 5.000.000 Ft.

A támogatás keretében két fő célt tűztünk ki:

- Fiatalok helyben tartása: A HACS térségéhez tartozó településeken élő fiatalok megszólítása, pályaorientációs tanácsadás keretében, melynek során felmérésre kerülnek a térségben fellelhető munkaerő igények, valamint meghatározásra kerülnek az igényeknek megfelelő képzések, melynek eredményeként a fiatalok a térségben tudnak munkát vállalni, így az elvándorlás csökkenthető, valamint a gazdasági potenciál növelhető.

---

⁶ Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: összegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

- Helyi tudástőke növelése: Általános iskolás, pályaválasztás előtt álló fiatalok pályaválasztási tanácsadás keretében, a helyi igényeknek megfelelő továbbtanulási lehetőségeit gyűjti össze és mutatja be, ösztönözve ezáltal a fiatalokat arra, hogy a tanulmányaik befejezésével a HACS térség területén helyezkedjenek el.

8.2 Együttműködések

1. Az együttműködés tervezett tématerületei:

A Helyi Fejlesztési Stratégia intézkedései alapvetően a helyi igényekre épülnek, ugyanakkor a stratégiában meghatározásra kerültek olyan specifikus célok, melyek nagyobb léptékű megvalósítása több térség fejlődését is elősegítheti, így célszerű azokat a fejlesztéseket kiterjeszteni együttműködés keretében más térségekre is. Térségek közötti együttműködés keretében két területen van jelentősége az együttműködésnek, egyik terület a turizmusfejlesztés, másik terület pedig a helyi termékek népszerűsítése.

2. Specifikus cél:

Együttműködés keretében elérendő cél a térség természeti adottságaira épülő turizmusfejlesztés, a környezeti értékek megőrzése és bemutatása, az ökológiai folyósók (folyók) megőrzése, melyek nagy területeket foglalnak magukba, több térségre is kiterjed. Elérendő cél helyi termékek népszerűsítése a Tiszazugi LEADER HACS illetékességi területén kívül, a kölcsönös, más térségekre is kiterjedő értékesítési csatornák kialakítása. A fenti célok kapcsolódnak a Helyi Fejlesztési Stratégia 2. illetve 4. specifikus céljaihoz.

3. Indoklás, alátámasztás:

Az együttműködési projektek elsődleges célja a helyi igényeken túlmutató térségfejlesztés, melyet önmagában egy-egy HACS nem képes végrehajtani, illetve a fenti tématerületek olyan fejlesztési területek, melyek illetékességi-, járás-, vagy egyéb határokon túlmutató, mesterséges határokkal nem zárható, így célszerű egységesen, együttműködésben kezelni.

A térség egyik erőssége a sokszínű természeti környezet, melyek döntően nem kerültek kiaknázásra, állapota így elhanyagolt. Lehetőség tehát a turisztikai értékekre épülő fejlesztések megvalósítása, mellyel komplex fejlesztéseket lehet végrehajtani térségek erősségeinek összekapcsolásával.

A térség erősségei közé tartozik a helyi termékek jelenléte, melyek előállítását és értékesítését támogatja a Helyi Fejlesztési Stratégia, ugyanakkor ezen a területen szélesebb piacok felkutatásával, más térséggel együttműködésben kölcsönös értékesítési pontok kerülhetnek kialakításra, mellyel a helyi termékek értékesítése, így fennmaradásuk, mint tájérték biztosított.

A Tiszazugi LEADER Egyesületnek a 2007-2013 ciklusban volt LEADER térségek közötti együttműködés jogcímen sikeres pályázata turizmusfejlesztés területen, melyben a Körösök Völgye Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület vezetésével és a Tiszazug LEADER Egyesület, valamint a Körösök Völgye Natúrpark Egyesület szakmai támogatásával kidolgozott pontszerű fejlesztéseket Békés Város Önkormányzata, a Körös-Szögi Nonprofit Kft. és Kunszentmárton Város Önkormányzata valósították meg. A fejlesztések között szerepelt a békési kishajó kikötő felújítása, a szarvasi szabad strand mellett pihenőhelyek és szociális blokk kialakítása, valamint a Holt-Körös és a Hármas-Körös összekapcsolása céljából 2-2 fix és mobil móló kiépítése, továbbá új kishajó kikötő létesítése Kunszentmártonban. A fejlesztés eredményeként az összekapcsolt térségekben nőtt a víziturizmus népszerűsége.

8.3 A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei

A HACS és munkaszervezetének jogi formája, a megalakulás dátuma, fő tevékenységi körök:

A Tiszazugi LEADER Nonprofit Kft. pályázatot nyújtott be a LEADER vidékfejlesztési program támogatásra. Az első körben sikeresen regisztrált akciócsoporthozta a Tiszazugi–Leader Nonprofit Kft-t, amit a FVM **2008. szeptember 26.**-án a Magyar vidék napján Helyi Leader Akciócsoporthként ismert el. A Tiszazugi LEADER Egyesület a Tiszazugi LEADER Nonprofit Kft. „jogutódjaként” alakult meg, a működésre vonatkozó jogszabályi változást követően. A Szolnoki Törvényszék végzése alapján a társadalmi szervezetként nyilvántartásba vette **2012. 01. 10.**-vel. A HACS Egyesületi formában, jogi személyként folytatja tevékenységét. Az Egyesület fő tevékenységi körei tartoznak az egyesület céljainak megvalósítása érdekében a **6/1989. IM rendelet 4.** számú mellékletének

- 1. pontja szerinti: kulturális tevékenység;
- 4. pontja szerinti: oktatási tevékenység;
- 10. pontja szerinti: településfejlesztési tevékenység;
- 12. pontja szerinti: nemzetközi tevékenység; valamint
- 15. pontja szerinti: egyéb tevékenység.

A HACS összetétele (elnökség, tagság, munkacsoportok taglistája név/szervezet, a HACS-ban betöltött pozíció és a szakterület megnevezésével):

A Tiszazugi LEADER Egyesület jelenleg **39 taggal** működik, melynek elosztása a következőképpen alakul 12 közszféra (31%), 12 üzleti sféra (31%) és 15 civil sféra (38%). Az **elnökség** 9 tagból áll, összetétele: **2 közszféra (22%), 3 üzleti sféra (33%) és 4 civil sféra (45%)** képviselő, így **megfelel a 1303/2013/EU Rendelet (2013. december 17.) 32. cikk (2) bekezdés b) pontjában meghatározott**

előírásoknak. A felügyelő bizottság 3 tagból áll, 2 üzlet szféra, 1 közsféra képviselőjében. A Tiszazugi LEADER Egyesület munkaszervezete 3 fő munkatárssal dolgozik, 1 fő munkaszervezet vezető, 2 fő ügyintéző. A Tiszazugi LEADER Egyesület tagságának bővítését tagfelvétel útján valósítja meg. A tagfelvételtől belépési nyilatkozat alapján a közgyűlés dönt, erre vonatkozó belépési nyilatkozat benyújtását követő első ülésen. A belépési nyilatkozathoz csatolni kell az egyesület legalább kettő tagjának ajánlását.

Az Egyesületi tag kötelezettsége, hogy

- támogassa az Egyesület céljait, célkitűzéseit, tevékenyen működjön közre azok megvalósításában,
- megfizesse a Közgyűlés által évente meghatározott tagdíjat, a Közgyűlés által meghatározott időpontig,
- az Egyesület alapszabályának rendelkezéseit betartása.

Tiszazugi LEADER Egyesület tagi összetétele:

Település név:	Közsféra	Civil szféra	Üzleti szféra
Cibakháza	1	1	0
Csépa	1	1	0
Cserkeszölő	1	1	1
Kunszentmárton	1	9	7
Nagyrev	1	0	0
Öcsöd	1	1	0
Szelevény	1	0	0
Martfű	1	1	1
Tiszainoka	1	0	1
Tizsakürt	1	1	2
Tiszasas	1	0	0
Tiszaföldvár	1	0	0
Összesen (fő):	12	15	12
Százalék (%):	31	38	31

Tiszazugi LEADER Egyesület elnökségének összetétele:

Szervezet	Képviselő	Szféra	Település
Genero Kft.	Trabach Tibor	Üzleti	Cserkeszőlő
Egyéni vállalkozás	Samu István	Üzleti	Kunszentmárton
Egyéni vállalkozás	Győri Imre	Üzleti	Kunszentmárton
Tiszazugi Turizmus Szövetség	Tálas László	Civil	Tizsakürt
Tiszaföldvár Város Önkormányzata	Hegedűs István	Köz	Tiszaföldvár
Tiszazugi Települések Szövetsége	Molnár Bálint	Civil	Kunszentmárton
Magánszemély	Fazekas János (elnök)	Civil	Kunszentmárton
Kinizsi Horgász Egyesület	Fialka György (alelnök)	Civil	Csépa
Tizsasas Község Önkormányzata	Gyói Gábor (alelnök)	Köz	Tizsasas

Tiszazugi LEADER Egyesület felügyelő bizottságának összetétele:

Szervezet	Képviselő	Szféra	Település
Egyéni vállalkozás	Iglódi Ferenc	Üzleti	Kunszentmárton
Cibakháza Nagyközség Önkormányzata	Hegyes Zoltán	Köz	Cibakháza
Genero Kft.	Trabach Tibor	Üzleti	Cserkeszőlő

A HACS tervezett szervezeti felépítésének bemutatása:

A Tiszazugi LEADER Egyesület szervezeti felépítése a 2014-2020-as ciklusban a 2007-2013 ciklusban felépített, előző fejezetben összhangban történt meg.

Ennek megfelelően:

- taglétszám 39, mely folyamatosan bővíthető,
- 9 főből álló elnökség,
- 3 főből álló felügyelő bizottság,

- 3 főből álló munkaszervezet.

Az egyesület tagjai, elnökség, felügyelő bizottság tekintetében teljesül az a kitétel, miszerint valamennyi szféra képviselőiből került kiválasztásra a szervezetek összetétele, így biztosítható az ágazatköziség is.

Az egyes szervezeti egységek, funkciók szerepének és felelősségi körének bemutatása a Helyi Akciócsoport Vidékfejlesztési Programban definiált feladatokat figyelembe véve:

- ❖ A helyi szereplők fejlesztési és végrehajtási kapacitásának kiépítése, beleértve a projektirányítási képességeik fejlesztését is, (HACS munkaszervezet, HACS elnökség)
- ❖ a pályázatok kiválasztása során összhang biztosítása a közösségvezérelt Helyi Fejlesztési Stratégiával, e műveleteknek az adott stratégiai célkitűzések és célértékek eléréséhez való hozzájárulásuk révén, (HACS munkaszervezet)
- ❖ a hátrányos megkülönböztetéstől mentes és átlátható kiválasztási eljárás és objektív kritériumok kidolgozása a pályázatok kiválasztásához, amelyek elkerülik az összeférhetlenséget, a holtteher vagy helyettesítő hatást, ugyanakkor biztosítják, hogy a kiválasztási döntések során a szavazatok legalább 50%-át állami vagy önkormányzati költségvetési gazdálkodó szervnek nem minősülő partnerek adják. Írásos kiválasztási eljárás nem folytatható. (HACS munkaszervezet, HACS elnökség)
- ❖ a pályázatok kiválasztása során a kiválasztási kritériumok összeállítása és súlyozása által összhang biztosítása a közösségvezérelt fejlesztési stratégiával, valamint a támogatás szükségességének (a pályázó ennek hiányában nem lenne képes megvalósítani projektet) mérlegelése, pályázati felhívások vagy folyamatban lévő projektbenyújtási eljárás előkészítése és közzététele, beleértve a kiválasztási kritériumok meghatározását és súlyozását – megfelelő időtartam biztosításával, (HACS munkaszervezet, HACS elnökség, HACS tagság)
- ❖ támogatási kérelmek befogadása és értékelése, (HACS munkaszervezet, HACS elnökség, HACS tagság)
- ❖ pályázatok kiválasztása és a támogatás összegének rögzítése, továbbá a jóváhagyás előtt a javaslatok benyújtása a KÜ-hez a támogathatóság végső ellenőrzése céljából, (HACS munkaszervezet, HACS elnökség)
- ❖ a közösségvezérelt HFS és a támogatott műveletek végrehajtásának monitoringja, és az adott stratégiához kapcsolódó egyedi értékelési tevékenységek – független szereplő általi – végrehajtása. (HACS munkaszervezet, HACS elnökség, HACS tagság, HACS felügyelőbizottság)

A pályázatok kiválasztásával és a HACCS működésével kapcsolatos döntéshozatali folyamatok bemutatása a KSK rendelet 34. cikk (3) b) pontjának teljesítésével:

Végleges HFS benyújtásához szükséges kidolgozni.

HFS összeférhetlenség kizárását biztosító intézkedések/szabályok. A **272/2014. (XI.5.) Kormányrendelet VI. fejezet 39.§** rendelkezik az **összeférhetlenségről**. Ez alapján és az Európai Számvevőszék alábbi szabályai szerint:

1. azok, akik részt vesznek a projektek kidolgozásában (tartalmának kialakítása, pályázat elkészítése), nem vehetnek részt az adott felhívásra beérkező pályázatokkal kapcsolatos döntés előkészítésében (a projektek értékelése) és a döntésben (kiválasztás);
2. a munkaszervezet csupán segítséget nyújthat a projektek fejlesztése, pályázatok elkészítése során (javasol, tanácsol, információt szolgáltat), de nem dönthet tartalom felett és nem írhatja meg a pályázatot vagy annak részeit;
3. bárki, aki érintett (a 272/2014. (XI.5.) Kormányrendelet VI. fejezet 39.§ (1) pontja alapján) egy adott projektben, nyilatkoznia kell erről, és nem vehet részt az értékelésben;
4. az értékelésben és a döntéshozatalban résztvevő HACCS tagok.

A Helyi Fejlesztési Stratégia megvalósítását szolgáló humán erőforrás (képzettség, tapasztalat, készségek) bemutatása az elvégzendő feladatok tükrében:

A Tiszazugi LEADER Helyi Akciócsoport napi teendőit, a Helyi Fejlesztési Stratégia megvalósítása során HACCS munkaszervezet végzi. A munkaszervezet 3 főből áll, ebből 2 fő felsőfokú végzettséggel, 1 fő pedig középfokú végzettséggel rendelkezik. A munkaszervezet tagjai a 2007-2013 ciklusban is az egyesület alkalmazásában álltak, így a Helyi Vidékfejlesztési Stratégia megvalósításában már részt vettek, a 2007-2013 ciklusban rendelkezésre álló valamennyi fejlesztési forrás felhasználása pedig referencia a jól elvégzett munkára vonatkozóan. A három főből 1 fő munkaszervezet vezetői feladatokat lát el, 2 fő pedig ügyintézői feladatokat. A Tiszazugi LEADER Egyesület elnöke a Szociális Alapellátási Központ És Bölcsőde dolgozója, így közvetlen betekintésünk van a nehéz helyzetben élő lakosságot érintő szociális problémákba is, valamint az egyesület tagjai között megtalálhatóak olyan civil szervezetek, melyek a hátrányos helyzetű közösségeket képviselik, így biztosítható az esélyegyenlőség megteremtése a Helyi Akciócsoportban.

A működés fizikai feltételeinek bemutatása:

A Tiszazugi LEADER Egyesület székhelye Kunszentmárton településen, könnyen megközelíthető, frekvenciált épületben a Köztársaság tér 8. szám alatt található. Az egyesület irodája 2 helyiségből áll, valamint rendelkezésre áll egy tárgyalóterem is a közgyűlések, elnökségi ülések, fórumok, illetve egyéb megbeszélések céljából. Az iroda a Helyi Fejlesztési Stratégia megvalósítása

során jelentkező feladatok elvégzése érdekében valamennyi szükséges eszközzel felszerelt, azok folyamatosan naprakészek (számítógépek, multifunkciós nyomtatók, telefonkészülék, internet, biztonságtechnikai berendezések).

A működésre tervezett költségvetés szöveges alátámasztása:

Végleges HFS benyújtásához szükséges kidolgozni.

8.4 Kommunikációs terv

A Tiszazugi LEADER Helyi Akciócsoport a Helyi Fejlesztési Stratégia összeállítása (2. fejezet), illetve a stratégia megvalósítása során kiemelt fontosságot biztosít a kommunikációra és a nyilvánosság tájékoztatására. A nyilvánosság biztosítása valamennyi szféra (vállalkozói, civil és közszféra) számára fontos, hiszen a Tiszazugi LEADER Egyesület tagsága a felsorolt szférákból kerül ki döntően. A Helyi Fejlesztési Stratégia összeállítása, illetve megvalósítása során a nyílt, közérthető tájékoztatás első lépés a stratégia sikeres megvalósítása felé, valamint a megvalósításra érdemes, a stratégia céljaihoz igazodó fejlesztési projektek kiválasztásához elengedhetetlen.

A Tájékoztatás célcsoportja tehát valamennyi a térségben érdekelt szférák tagjai, illetve a teljes lakosság. A **teljes nyilvánosság** hozzájárult a térség igényeihez igazodó stratégia kidolgozásához, illetve a rendelkezésre álló fejlesztési források hatékony felhasználásához.

A nyilvánosság biztosítása érdekében több kommunikációs eszközt alkalmazunk, melyek:

- **Fórum:** célja a személyes kapcsolattartás, az információk közvetlenebb átadása, a közérthetőség biztosítása. Alkalmazása folyamatos.

- **Honlap:** A Helyi Akciócsoport saját honlapot működtet, melynek célja a széleskörű elérhetőség, így az információk átadásának folyamatos biztosítása. Alkalmazása folyamatos.

- **Felhívás/Hirdetés:** Célja a Helyi Fejlesztési Stratégia kidolgozása során a folyamat ismertetése, vélemények, észrevételek összegyűjtése, valamint a tervezési folyamatba történő bevonás, a stratégia megvalósítása során pedig a pályázati kiírásokra való figyelemfelhívás. Alkalmazása időszakos.

- **E-mail:** Elektronikus levél alkalmazásával az információk közvetlen az érdeklődők felé jut el, melyből gyorsan értesülhetnek az aktuális folyamatokról. Alkalmazása folyamatos.

- **Kérdőív:** Célja a nyilvánosság széleskörű véleményének, észrevételeinek összegyűjtése, mely a Helyi Fejlesztési Stratégia kidolgozása során is segítségre volt, illetve a Helyi Akciócsoport munkájának minőségének felmérésére is alkalmazandó. Alkalmazása időszakos.

- **Kiadvány:** Célja a térségben megvalósult fejlesztések bemutatása a teljes nyilvánosság előtt.

- **Személyes kapcsolattartás:** A Helyi Akciócsoport személyes kapcsolattartás keretében munkaszervezeti irodájában, előre meghatározott nyitvatartási időben biztosítja a nyilvánosságot a Helyi Fejlesztési Stratégia összeállítása során, valamint folyamatosan, a stratégia megvalósítása során. A Helyi Akciócsoport a stratégia összeállítása során, a pályázati felhívások megjelenését követően

folyamatosan biztosítja a dokumentumokba történő betekintést minden érdeklődő számára. Ennek célja az átláthatóság biztosítása. A kívülről érkező dokumentumok érkeztetése, iktatása folyamatos, nyomon követhető, a Helyi Akciócsoport belső dokumentumai pedig irattározásra kerülnek. A dokumentumok kezelése valamennyi munkaszervezeti tag felelőségi körébe beletartozik, a stratégia összeállításának időpontjában 3 fő. A kommunikációs eszközök alkalmazása a Hely Akciócsoport működési forrásaiból működtethetőek, alkalmazásuk a pályázati felhívások megjelenése előtt fokozottabb, így nagyobb pénzügyi kiadást jelentenek.

8.5. Monitoring és értékelési terv

Figyelem: A 8.5 fejezetet a végleges HFS benyújtásához szükséges kidolgozni.

9. Indikatív pénzügyi terv

Figyelem: HACS működési és animációs forrásfelhasználásának ütemezését a végleges HFS benyújtásához szükséges kidolgozni.

A HFS fejlesztési forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

		Forrás: EMVA LEADER 19.2 alintézkedés						
Ssz.	Az intézkedések megnevezése	2016	2017	2018	2019	2020	Összesen Ft.	%
1	Térségi vállalkozásfejlesztés, induló és működő vállalkozások támogatása, megújuló erőforrások alkalmazása	I. félév	I. félév				120.000.000	32,30
2	Környezeti adottságokra épülő turizmusfejlesztés	II. félév	II. félév				100.000.000	26,93
3	Fokozottan veszélyeztetett hátrányos helyzetű csoportok támogatása	I. félév	I. félév				8.450.000	2,27
4	Együttműködésben megvalósított helyi termékek előállítás és népszerűsítése	II. félév	II. félév				20.000.000	5,38
5	Településkép, mint tájértékek megőrzése, megújuló erőforrások alkalmazása	II. félév	II. félév				80.000.000	21,54
6	Civil szervezetek tevékenységének támogatása	I. félév	I. félév				43.000.000	11,58
7	Az egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörése	EFOP forrásból, megjelenéskor					N.R.	N.R.
	Összesen						371.450.000, ebből gazdaságfejlesztésre 240.000.000	100, ebből gazdaságfejlesztésre 64,61

A HACS működési és animációs forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

		Forrás: EMVA LEADER 19.4 alintézkedés					
		2016	2017	2018	2019	2020	Összesen
	Működési költségek						
	Animációs költségek						
	Egyéb tervezett bevételek ⁷						
	Összesen						

⁷ Pl. tagdíj, önkormányzati hozzájárulás stb.

Kiegészítő információk

Mellékletek

Mellékletek I.

Demográfia

Foglalkoztatottság/Munkanélküliség

Mellékletek II.

Foglalkoztatottság/Munkanélküliség

Társadalom

Gazdaság

Mellékletek III.

Gazdaság

Idegenforgalom

Mellékletek IV.

Idegenforgalom

Humán Közszolgáltatások

Jövedelem

Mellékletek V.

Jövedelem

Lakásállomány, közművesítés

Közlekedés, elérhetőség

Mellékletek VI.

Tiszazugi LEADER Egyesület illetékességi területe, Tiszazugi kistérség helyi értékei, áttekintő térképek

Mellékletek VII.

Jász-Nagykun-Szolnok megye kedvezményezett települései a 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet szerint

Mellékletek VIII.

Nyilvánosságot biztosító eszközök (Fórumok, Honlap frissítések, Felhívás, Kérdőív)